

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXIII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

I РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 78

София, сръда, 27 април

1932 г.

80. заседание

Вторникъ, 26 април 1932 г.

(Открито отъ подпредседателя Н. Захариевъ въ 16 ч. 38 м.)

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е :

Отпуски, разрешени на народни представители . . . 1637

Предложение за одобрение постановлението на Министерския съветъ: XXVII, отъ 4 май 1931 г., протоколъ № 28, IX, отъ 12 августъ с. г., протоколъ № 62, и XI, отъ 29 декемврий с. г., протоколъ № 99. (Съобщение) . . . 1637

Законопроекти:

1) за разрешаване на Котленската градска община да сключи заемъ. (Съобщение) . . . 1637

2) за измѣнение на закона за измѣнение и допълнение на закона за търговията съ външни платежни сръдства. (Трето четене) . . . 1638

3) за разрешаване на Разградската градска община да сключи заемъ. (Трето четене) . . . 1638

4) за контрола на гроздето, овощията и зеленчуците, предназначени за износъ. (Първо четене — продължение разискванията и приемане) . . . 1638

5) за вината, спиртните напитки и оцета. (Първо четене — разискване) . . . 1648

Питане отъ народните представители А. Бояджиевъ и С. Ивановъ къмъ министъра на вътрешните работи и народното здраве и министъра на търговията, промишлеността и труда относно намѣсата на полицията за осуетяване на трамвайната стачка и стачката въ каучуковата фабрика „Зебра“. (Съобщение) . . . 1638

Сесия — продължение. Предложение (устно) отъ м-ръ председателя Н. Мушановъ за продължение сесията на Народното събрание до 10 юний н. г. включително. (Приемане) . . . 1644

Дневенъ редъ за следващото заседание . . . 1655

Председателстващъ Н. Захариевъ: (Звъни) Има нужното число народни представители. Заседанието е законно. Обявявамъ заседанието за открито.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следните г. г. народни представители: Ангеловъ Боянъ, Ангеловъ Иванъ, Апостоловъ Драгомиръ, Атанасовъ Русенъ, Бешковъ д-ръ Иванъ, Близнаковъ Христо, Бояджиевъ Стефанъ, Василевъ Асенъ, Василевъ Григоръ, Гавриловъ Никола, Деневъ Сжби, Джанкардашлийски Димитъръ, Димитровъ д-ръ Георги, Димитровъ д-ръ Димитъръ, Димитровъ Коста, Докумовъ Борисъ, Долбински Димитъръ, Дочевъ Момчо, Ецовъ Борисъ, Запряновъ Петко, Ивановъ Запрянъ, Каракашевъ Никола, Коевски Василь, Краевъ Костадинъ, Мархуловъ Алекси, Митковъ Сеферинъ, Момчиловъ Тодоръ, Мустафовъ Али, Нейковъ Димитъръ, Орозовъ Александъръ, Петковъ Стефанъ, Петровъ Никола, Пупешковъ Цвѣтанъ, Радоловъ Александъръ, Родевъ Христо, Сидоровъ Коста, Стайновъ Петко, Статевъ Христо, Стойковъ Апостолъ, Таслаковъ Цвѣтко, Франгя д-ръ Александъръ, Чирпанлиевъ д-ръ Никола и Янакиевъ Василь)

Съобщавамъ на Събранието, че бюрото е разрешило отпускъ на следните народни представители:

На г. д-ръ Тодоръ Кулевъ — 6 дни;

На г. Захари п. Захариевъ — 4 дни и

На г. Коста Желевъ Димитровъ — 2 дена

Народниятъ представителъ г. Боянъ Ангеловъ моли да му се разреши 3-дневенъ отпускъ по домашни причини. Ползувалъ се е досега съ 22 дни отпускъ. Следва Събранието да му разреши искания отпускъ.

Които г. г. народни представители сж съгласни да се разреши на народния представителъ г. Боянъ Ангеловъ

3 дни отпускъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Народниятъ представителъ г. Иванъ Ангеловъ моли да му се разреши 2-дневенъ отпускъ по домашни причини. Ползувалъ се е досега съ 26 дни отпускъ. Следва Събранието да му разреши искания отпускъ.

Които г. г. народни представители сж съгласни да се разреши на народния представителъ г. Иванъ Ангеловъ 2 дена отпускъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Народниятъ представителъ г. Сава Лоловъ моли да му се разреши 3-дневенъ отпускъ по домашни причини. Ползувалъ се е досега съ 27 дни. Следва Събранието да му разреши искания отпускъ.

Които г. г. народни представители сж съгласни да му се разреши 3-дневенъ отпускъ по домашни причини, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Съобщавамъ на Събранието, че отъ Министерството на финансите е постѣпило предложение за одобрение постановлението на Министерския съветъ: XXVII, отъ 4 май 1931 г., протоколъ № 28; IX, отъ 12 августъ с. г., протоколъ № 60, и XI, отъ 29 декемврий с. г., протоколъ № 99. (Вж. прил. Т. I, № 68)

Постѣпилъ е отъ Министерството на вътрешните работи и народното здраве законопроектъ за разрешаване на Котленската градска община да сключи заемъ. (Вж. прил. Т. I, № 69)

Тия законопроекти ще се напечататъ, ще се раздадатъ на г. г. народните представители и ще се поставятъ на дневенъ редъ.

Съобщавамъ на Събранието, че е постъпило питане къмъ г. министра на вътрешнитѣ работи и народното здраве и г. министра на търговията, промишлеността и труда отъ народнитѣ представители г. г. Асенъ Бояджиевъ и Стаматъ Ивановъ относно намѣсата на полицията за осуетяване на трамвайната стачка и стачката въ каучуковата фабрика „Зебра“. Това питане ще се изпрати на г. г. министритѣ, за да го проучатъ и отговорятъ.

Пристъпваме къмъ точка първа отъ дневния редъ — трето четене законопроекта за измѣнение на закона за измѣнение и допълнение на закона за търговията съ външни платежни срѣдства.

Моля г. докладчика да прочете законопроекта.

Докладчикъ Н. Иотовъ (з): (Прочита законопроекта изцѣло, безъ измѣнение)

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Които приематъ на трето четене законопроекта за измѣнение на закона за измѣнение и допълнение на закона за търговията съ външни платежни срѣдства, така както се докладва, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема. (Вж. прил. Т. II, № 50)

Пристъпваме къмъ точка втора отъ дневния редъ — трето четене законопроекта за разрешаване на Разградската община да сключи заемъ.

Моля г. докладчика да докладва законопроекта.

Докладчикъ Т. Мечкарски (з): (Прочита законопроекта изцѣло, безъ измѣнение)

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Които приематъ на трето четене законопроекта за разрешаване на Разградската община да сключи заемъ, така както се докладва, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема. (Вж. прил. Т. II, № 51)

Пристъпваме къмъ трета точка отъ дневния редъ: първо четене законопроекта за контрола на гроздето, овощията и зеленчуцитѣ, предназначени за износъ — разисквания.

Има думата народниятъ представител г. Ради Василевъ.

Р. Василевъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Законопроектътъ, предметъ на разискванията, които започнаха завчера, както и следващиятъ, който има да се разглежда отъ Народното събрание, иматъ за целъ да осигурятъ пласмента на продуктитѣ на българското земледѣлско производство, по-специално неговитѣ клонове: лозарство, овощарство и зеленчукарство.

Износътъ на тия продукти засега още не е така голѣмъ, но все пакъ той не е безъ значение. Засиленъ отъ година-две, сега вече той надвишава 100 милиона лева. Поради характера, обаче, на това производство, при кризата, която преживява зърненото производство у насъ въ по-голѣмъ размѣръ, добре е за тия законопроекти българскиятъ Парламентъ да отдѣли малко повече време, да направи една преценка на поощряването на този родъ земледѣлско производство, да види къде сѫ прѣчкитѣ, какво може да се направи за преодоляването на тѣзи прѣчки и за все по-силното развитие на тѣзи клонове отъ нашето земледѣлие.

Нѣма защо, г. г. народни представители, вамъ да доказвамъ, какво представлява нашето селско дребно земледѣлско производство. Въ грамадни си размѣръ то е съ по-малко отъ 50 декара земя — единъ размѣръ, който все повече и повече намалява за отдѣлнитѣ стопанства, отъ една страна, поради увеличаването на населението, отъ друга страна, поради раздробяването на отдѣлнитѣ парцели по силата на закона за наследствата и, най-сетне, отъ трета страна, поради пълното обезземляване и преминаването на земята отъ едни рѣце въ други вследствие на стеклитѣ се обстоятелства — въобще вследствие невъзможността дребнитѣ земледѣлски стопани да държатъ земята, съ каквито и мѣрки да се стремимъ да я запазимъ за самитѣ стопани. И другде, както и у насъ, земята на тѣзи дребни стопанства мѣни стопанитѣ си. Още навремето Робертусъ е казалъ, че въ разстояние на 30—40 години земята два пѣти мѣни стопанина си. Но отъ известни проучвания, които сѫ правени въ други страни, е констатирано, че, напр., въ Франция земята мѣни своя стопанинъ въ около 10—12 години, въ Австрия — 16 години, въ Силезия — около 13 години, а въ Бавария даже по-често — или, както

се казва, земята мѣни своя стопанинъ, както човѣкъ своето нечисто пране; въ царска Русия — къмъ 15 години; въ Съединенитѣ щати — още по-често. Въпрѣки вземането у насъ на законодателни мѣрки, за да запазимъ земята до 50 декара за стопанина, тя не може да остане въ стопанина поради съображенията, които азъ ви изложихъ — отъ една страна, поради увеличаването на населението, отъ друга страна, поради процеса на разпокъсването ѝ при населяване и, отъ трета страна, поради невъзможността въобще да се задържи земята отъ беднитѣ стопани; и затова, въ края на краищата, каквито мѣрки и да вземемъ, земята ще продължава да мѣни своитѣ стопани и земледѣлското стопанство да намалява своитѣ размѣри.

При това, г. г. народни представители, ние съ нашето екстензивно земледѣлско производство не можемъ да вървимъ по-нататъкъ. Намъ се налага да направимъ това производство по-интензивно. То ще стане такова, обаче не вече съ производството на зърнени храни, а като се премине къмъ по-други култури — култури индустриални, култури, каквито представляватъ тѣзи клонове отъ родното земледѣлие, които сѫ засегнати отъ законопроекта, а именно: лозарството, овощарството и зеленчукарството; и ще трѣбва тѣзи именно култури да бѣдатъ насърдавани. Тѣ сѫ насърдавани отъ известно време насамъ и ще трѣбва да продължи това насърдаване съ още по-голѣми грижи, за да се дойде до оная трансформация, за която всички говоримъ и която се налага въ едно дребно земледѣлско стопанство, каквото е нашето, тъй като дребнитѣ земледѣлски стопанинѣ не е въ състояние само съ производството на зърнени храни да изкара своя поминѣкъ. Г. г. народни представители! Характерътъ на дребнитѣ земледѣлски стопанства у насъ е обикновено трудовъ. Дребнитѣ земледѣлски стопани не работятъ, за да печелятъ пари и трупатъ богатства — тѣ работятъ малкото своя земя, за да изхранятъ семействата си. Съ намаляването на тѣхната земя се увеличаватъ трудноститѣ за изкарване препитанието, изхранването на тѣхнитѣ семейства, увеличава се тѣхната мизерия. Ето защо прибѣгването отъ дребното земледѣлско стопанство къмъ единъ по-другъ видъ производство, съ по-интензивни култури, е абсолютно необходимо, за да могатъ съ малкото своя земя семейства да се изхранватъ. Тукъ се налагатъ, безспорно, не толкова срѣдства парични, колкото повече трудъ и умение. Въ досегашното наше зърнено производство, макаръ да нѣмаме точни статистики, въ годината едва ли има отдѣленъ членъ отъ семейството ангажиранъ съ повече отъ 150 надници. Така е и въ всички други страни, където има дребно земледѣлско зърнено производство. И затова голѣма частъ отъ членоветѣ на семействата се принуждаватъ къмъ външенъ трудъ дотогава, докогато тѣхниятъ трудъ не може да бѣде погълнатъ отъ новъ видъ култури, отъ нови, така да се каже, начини на земледѣлско производство.

При тия култури, които днесъ сѫ предметъ на двата законопроекта, безспорно, се изисква повече трудъ, но, отъ друга страна, той бива и повече възнаграждаванъ. Достатъчно е, щото поощренията да вървятъ въ пѣтя да се добиватъ повече знания, повече умение и да се направи трудътъ по-рационаленъ. Въ тая областъ поощренията, въ тая областъ държавната политика ще може да изиграе съществена роля; въ всичкитѣ закони ще трѣбва да бѣдатъ лайдмотивитѣ именно тия поощрения.

Г. г. народни представители! Съзнанието, че при това нараване на населението въ малката България не може вече само съ зърненото производство и че самиятъ стопанинъ даже често пѣти, като вижда, че неговата малка земя не може да го изхрани, прибѣгва и до други култури, търси самъ пазари, търси самъ пласментъ на своя трудъ, това съзнание отъ години наредъ е ръководило държавната политика и затова въ редъ закони, въ закона за подпомагане на земледѣлското производство и опазване на полскитѣ имоти, въ законитѣ по-нататъкъ за опитни и контролни институти, въ закона за насърчение износа на зеленчуци, на овощия, на вина, съ всички тѣзи закони, които сѫ минали отъ нѣколко години насамъ, се е целило именно повдигането на този клоноу отъ нашето земледѣлие, поощряване на производството на грозде, на зеленчуци и овощия. И резултати, безспорно, има, резултати, които могатъ да вдѣхнатъ надежда за по-добро бъдеще; достатъчно е само да се върви въ този пѣтъ, въ който се е вървѣло досега и въ който пѣтъ ще трѣбва, безспорно, държавната политика да върви.

Ще ми позволите една малка преценка на това, което е направено, на сжщността, така да се каже, на тѣзи култури, които отъ известни времена сѫ получили своето засияване; ще ми позволите, г. г. народни представители,

да ви прочета няколко цифри, от които ще се види какво представлява у нас лозарството, какво представлява у нас овощарството, зеленчукарството, по отношение насаждения, по отношение на производството, по отношение на пласментът, за да ви кажа няколко думи после и за назара и да видим кои са съществата, които трябва да избираме, за да подобрим този клон от нашия поминък.

От общото пространство обработваема площ, която е била до 1912 г. 39.202.510 декара, а в 1930 г. — 41.184.000 декара — кръгли числа ще ви казвам — съ лози са били засети в 1912 г. 760.000 декара, а в 1930 г. — 875.000 декара; овощни градини в 1912 г. — 82.000 декара, в 1930 г. — 189.000 декара, удвоено, даже повече от удвоено; зеленчуци в 1912 г. — 107.000 декара, в 1930 г. — 139.000 декара — казвам кръгли цифри; бостани, които са тоже предвидени като плодове, овощия, от 271.000 декара в 1912 г. са станали 324.000 декара в 1930 г. Трябва да ви кажа, г. г. народни представители, че в този период време от 15 години е очевидно, че обработваемата площ се е увеличила с около 2 милиона декара. Но нбщо, което е характерно, което показва, че ние минаваме към формата на по-интензивно стопанство, е фактът, че засетите пространства са индустриални култури са се увеличили. Ще ви изтъкна само две цифри. От една страна угарната площ от 6 милиона и 800 хиляди декара кръгло през 1912 г. е намалена на 3 милиона и 800 хиляди декара през 1930 г. Това е единъ признак, че площта не остава незасета. От друга страна площта, засета с индустриални култури, от 257 хиляди декара в 1912 г. се е увеличила на 1 милионъ 519 хиляди декара — едно граматно, тъй да се каже, нарастване, което сочи, че наистина от 10 години насам у нас се променява вече към една по-интензивна система на земеделско производство.

Г. г. народни представители! Съ култури, които насъ интересуват днес, са засети следните площи: в 1912 г. са били засети обикновени лозя с млади пръчки — 41 хиляди декара; през 1930 г. са намалени с 18 хиляди декара; докато в 1912 г. са били засети с стари пръчки 651 хиляди декара, в 1930 г. са останали 169 хиляди декара. Очевидно е, че филуксера е свършила туй, което е трябвало да свърши. Сега е останал единъ много малък процент лозя, засети с стари пръчки.

Докато американски лозя в този период от време са били засети през 1912 г. с млади пръчки 20 хиляди декара кръгло и 47 хиляди декара с стари пръчки, в 1930 г. тия лозя стават 610.875 декара с стари пръчки и 77 хиляди с млади. Значи, общо е имало около 876 хиляди декара лозя през 1930 г.

Обръщамъ вниманието на почитаемото правителство, че десетинитъ сортове грозде, тия, които представляват най-голям интерес за нашия износ, са „Афуз-али“, с който сорт са засети около 10.000 декара, и „Димият“ — около 20.000 декара.

Овощни градини. Сливовитъ градини в 1912 г. са били около 88 хиляди декара, в 1930 г. стават 123 хиляди декара — очевидно, има доста голям нарастване на сливовитъ градини. Ябълкови градини. В 1912 г. е имало всичко на всичко 700—800 декара градини, а в 1930 г. те са вече 5.800 декара кръгло. Крушовитъ градини са още малко — около 1.300 декара. Смъсени градини — градини, в които има и круши, и сливи, и ябълки — са около 58 хиляди декара. Всичко през 1930 г. овощни градини е имало 189.600 декара.

Зеленчукови градини. В 1912 г. е имало 107 хиляди декара, в 1930 г. те нарастват на 140 хиляди декара кръгло.

Г. г. народни представители! Когато ви изброявамъ декаритъ площ, засети с разни култури, не е без интерес да знаете, че обикновено интензивността в земеделското стопанство е свързана с увеличение на площта на изкуственитъ фуражни насаждения. Тези насаждения наистина са се увеличили доста и от 62 хиляди декара изкуствени ливади в 1912 г. ние имаме в 1930 г. 267 хиляди декара. Естественитъ ливади са намалели; са фуражъ, фий и др. в 1912 г. са били засети 1 милионъ декара, а в 1930 г. — 1 милионъ и 600 хиляди декара. Това е тоже единъ от признацитъ за преминаване към по-интензивна форма в земеделското стопанство.

От тази засета площ, която, както ви изброихъ преди малко, представлява едно чувствително увеличение за периода от 1912 до 1930 г., имаме производство кръгло — защото статистическитъ сведения, които съмъ почерпилъ, не претендирамъ да са изчерпателни, да отговарят на голяма точност, но тези сведения азъ ги имамъ отъ Ди-

рекцията на статистиката и ще ви ги съобща само за характеристика — както следва.

Производство отъ лозя. В 1912 г. имаме произведено грозде 185 милиона килограма кръгло, мъст — 99 милиона, или кръгло 100 милиона литри, през 1930 г. производството на грозде достига 283 милиона килограма, а на мъстът — 155 милиона литри. Виждате, че почти е удвоено, даже повече от удвоено, производството само на грозде.

Производството отъ овощни градини. В 1912 г. имаме кръгло производство на сливи 21 милиона килограма, а в 1930 г. — 46 милиона килограма.

Производство на ябълки. В 1912 г. имаме 220 хиляди килограма, а в 1930 г. — 1.300 хиляди килограма.

Производство на круши — 254 хиляди килограма през 1930 г., а през 1912 г. е било по-малко.

Производство на други плодове. В 1912 г. сме имали 1.275 хиляди килограма, а в 1930 г. — 2.783 хиляди килограма.

Бостанитъ през 1911 г. са дали зеленчуци, които се оценяват на 6 милиона лева кръгло, а през 1930 г. — около 160 милиона лева.

Производството на зеленчуци в 1912 г., така както се даватъ сведенията, е било: зеле около 48 милиона килограма; през 1930 г. — пакъ 48 милиона килограма, значи, производството не е порастнало; лукъ през 1912 г. — 15 милиона килограма; през 1930 г. — 20 милиона килограма. Чушки през 1912 г. — 17 милиона килограма, през 1930 г. — 21 милиона килограма. Домати през 1912 г. — 7 милиона килограма, през 1930 г. — 9 милиона килограма. Други зеленчуци през 1912 г. е имало произведени 20 милиона килограма, през 1930 г. пакъ са оставатъ 20 милиона килограма. Общо през 1912 г. е имало производство на зеленчуци 64 милиона килограма, а през 1930 г. — 120 милиона килограма — двойно повече е нарастнало това производство.

Г. г. народни представители! Какъв е пласментът на плодове и зеленчуци в чужбина, който ни интересува и за който се говори в настоящия законопроектъ?

Преди всичко пласментът на грозде. Износът на гроздето започва отъ 1926/1927 г. Докато в началото той е вървялъ трудно, поради редъ съображения, за които ще кажа няколко думи по-нататък — поради неопитност у производителите и изпращача, поради лоша опаковка, често пъти е имало случаи да се изпраща грозде в сандъци с слама, поради това, че отначало начинът на изпращането на гроздето е билъ първобитенъ — естествено е, че не е могло да се получи резултат отъ износа на гроздето. Въ последствие и производител и търговецъ добиватъ все повече и повече опитност и въ края на краищата, поради доброто качество на българското грозде, особено на сорта „Афуз-али“ и „Димият“, който напоследък все повече и повече надвишава производството на сорта „Афуз-али“, пласментът на гроздето се увеличава бързо и доби следната цифрова картина: в 1927 г. общо износът на грозде е билъ 562 хиляди килограма кръгло, за 7 милиона лева; в 1928 г. — 952 хиляди килограма — за 13 милиона лева; в 1929 г. — 2 милиона и 112 хиляди килограма — за 31 милиона лева; в 1930 г. — 2 милиона и 770 хиляди килограма — за 32 милиона лева, и в 1931 г. — 3 милиона и 111 хиляди килограма — за 34 милиона лева — цифра, която, както виждате, е твърде голяма.

Изнесено е грозде — нбма да говоря за всичкитъ години, а само за последната година — въ следнитъ страни: въ Австрия — 1.384.761 кгр., въ Германия — 1.200.901 кгр., въ Полша — 209.245 кгр. и въ Чехославия — 298.793 кгр. Това са четиритъ страни, които се интересуват отъ нашия износ на грозде, които са и консоматорки на граматни количества грозде, както ще видите отъ следнитъ сведения, които ще ви дамъ. Така, напр., вносът на грозде въ Германия е достигналъ до 70 милиона килограма годишно, въ Австрия — 13 милиона килограма, въ Швейцария — 13 милиона килограма, въ Полша — 8 милиона килограма и въ Чехославия — 4 милиона килограма. Тези страни, които внасятъ голямъ количества грозде, са оценили качеството на българското грозде и то намира добъръ пазаръ въ тяхъ. Необходимо е, обаче, то да отива тамъ навреме и да отива въ такова качество, така запазено, както изисква европейскитъ пазаръ.

Увеличението на пласмента на нашето грозде въ продължение на 2—3 години на около 3 и половина милиона килограма показва, че наистина то вече се търси, че неговата опаковка е добра, въобще че се изпълняватъ горедолу изискванията за неговото запазване до европейския

пазаръ. Има още известни изисквания, които трѣбва да бъдат спазвани и нѣкои отъ които ще се изпълнятъ съ настоящия законопроектъ. Въ всѣки случай ние имаме сигурни пазари за нашето грозде. Достатъчно е умението на българския производител, достатъчно е държавната политика, насочена въ поощрение производството на десертни грозда, предимно „Афузъ-али“ и „Димятъ“, по-малко „Резикия“ и „Чаушъ“, които ще отиватъ въ Австрия въ малки количества, за да може количеството на изнасяното отъ насъ грозде да бъде не 2—3 милиона килограма, а въ най-близо бъдеще да достигне 10 милиона килограма и да имаме доходъ не 34 милиона лева, а надъ стотица милиона лева.

Г. г. народни представители! Като говоримъ за гроздето, ще трѣбва да се има предъ видъ, че ние имаме износъ и на вина, което не е безъ значение, който въ 1927 г. стигна до сумата 67 милиона лева въ чужда валута, а въ количество — 5.738.000 литри крѣгло. И докато въ 1927 г. ние можахме да изнесемъ 5.738.000 литри за 67 милиона лева крѣгло, въ 1928 г. износътъ на вина възли-заше на 3.241.922 литри, за 38 милиона лева; въ последствие, въ 1929 г. той спада на 423.000 литри, а въ 1930 г. спада още повече — на 7.985 литри. Пазаритѣ, които бѣха извоювани на първо време, въ 1927, въ 1928, въ 1929 г., ние бързо ги изгубихме. Причинитѣ за това? Имаше сериозни купувачи, но оная фирма, която образуваше българската винена централа, наречена съ името „Клайнъ & Брандълъ“, искаше да има България като единъ голѣмъ експортенъ центъръ, откъдето да изнася вина, обаче не намѣри достатъчни количества вина, доброкачествени и събрани на едно мѣсто, за да може да манипулира съ тѣхъ. Въпрѣки поощрението, което се даде съ закона отъ 1928 г., да се освобождаватъ вината отъ износни мита, отъ акцизъ и разни други държавни берии, като се прибави даже подсилването имъ съ 5% захаръ и съ 15% спиртъ, които сѣщо така бѣха освободени отъ всѣкакви налози, въпрѣки тия редъ поощрения следъ дветѣ години, въ които станаха по-чувствителни покупки на вина, спрѣ по-нататѣкъ пазаритѣ и поради обстоятелството, че не можаха да се намѣрятъ по-голѣми количества типизирани вина, които да бъдатъ изнесени на чуждия пазаръ и да бъдатъ употребени отъ консоматоритѣ. Повечето отъ вината бѣха недоброкачествени за нуждитѣ на купувачитѣ тамъ, за нуждитѣ на консомацията, не толкова за използване като вина. И въ другия законопроектъ, който е внесълъ уважаемиятъ г. министъръ Гичевъ, именно за запазване на вината и другитѣ спиртни напитки отъ фалшификация, тоже се иматъ предъ видъ всички мѣрки, които трѣбва да се взематъ тамъ, гдето е възможно, разбира се, за да може да се приготвятъ българскитѣ вина и, групирани въ по-голѣми количества въ известни райони, носящи своята марка, своя етикетъ като доброкачественъ продуктъ, да могатъ да намѣрятъ пазари. Та, казвамъ, изнесено е грозде за 34 милиона лева, вино за около 67 милиона лева, пакъ спиртъ, но овоцетъ, фруктовъ спиртъ, презъ 1927 г. 1.561.000 литри, отъ което сѣ получили 28 милиона лева. И понеже този износъ е почти изключително за Гърция, презъ 1930 г., поради прекъсването, тъй да се каже, на търговскитѣ ни сношения съ тая страна, износътъ свършено е намалѣлъ — на 100.000 литри. Но все пакъ сѣ получавали 28—30 милиона лева отъ този износъ.

Износътъ на лозови прѣчки е далъ следнитѣ суми: презъ 1928 г. за 353 хиляди килограма — 21 милиона лева; презъ 1929 г. за 301 хиляди килограма — 24 милиона лева; презъ 1930 г. за 186 хиляди килограма — 16 милиона лева — пакъ намалява поради обстоятелството, че въ Гърция презъ 1930 г. не отиватъ 329 хиляди килограма, както въ 1928 г., а само 62 хиляди килограма; за Ромъния — 114 хиляди килограма и за Турция — 9.991 кгр.

За лозовитѣ прѣчки сѣ заинтересувани и други страни, напр., Свѣтска Русия. Обаче поради това, че нѣмаме редовни търговски връзки съ нея, голѣмъ износъ не става. Тукъ е необходимо едно насярждение отъ законодателя, което се направи, като се премахнаха митата и беритѣ за лозовитѣ прѣчки и като се направи едно изключение само за прѣчкитѣ „Афузъ-али“; миналата година, доколкото си спомнямъ, и за тѣхъ се премахнаха митата и беритѣ. Отъ износа на плодове и зеленчуци държавата е имала следния приходъ: презъ 1923 г. — 2.193.000 кгр. за 7 милиона лева; презъ 1926 г. — 2.894.000 кгр. за 28 милиона лева; презъ 1927 г. — 5.095.000 кгр. за 72 милиона лева; презъ 1928 г. — 2.321.000 кгр. за 37 милиона лева; презъ 1929 г. — 3.665.000 кгр. за 61 милиона лева; презъ 1930 г. — 8.578.000 кгр. за 86 милиона лева; презъ 1931 г. — 8.213.000 кгр. за 76 милиона лева.

Г. г. народни представители! Както виждате, 76 милиона лева чужда валута, които сѣ постигнали отъ износа на плодове и зеленчуци и то само за нѣколко години, е едно не малко, а, бихъ казалъ, завидно перо, което трѣбва да ни накара да се замислимъ за развитието на това производство и чрезъ надлежни мѣроприятия да се гарантиратъ пазаритѣ, пласментътъ, за да може износътъ да се удвои и утрои.

Отъ значение е, г. г. народни представители, да изнеса предъ васъ въ кои държави отиватъ нашитѣ плодове и зеленчуци, по-важнитѣ отъ тѣхъ. Напр., износътъ на сливи въ прѣсно състояние е, както следва: за Австрия 672.585 кгр. за 4 милиона и 538 хиляди лева; за Германия 2.176.200 кгр. за 14 милиона и 682 хиляди лева; за Чехославия 152.100 кгр. за 1 милионъ и 16 хиляди лева или общо за всички страни износътъ на сливи въ прѣсно състояние презъ 1930 г. е около 3 милиона килограма за 20 милиона лева. Въ 1931 г., освенъ въ сѣщитѣ страни, пласментътъ на наши сливи, които по своето качество надминаватъ всички други, се промѣква и въ Дания. Презъ 1931 г. износътъ на наши сливи въ Дания е билъ 19.600 кгр. за 125.820 л. Въ Италия — 10.400 кгр. за 78.179 л. Въ Унгария — 32.160 кгр. за 257.621 л. Въ Чехославия — 779.417 кгр. за 5.972.244 л. Въ Швейцария — 182.860 кгр. за 1.251.518 л. Въ Австрия — 782.319 кгр. за 5.985.231 л. Въ Германия — 2.379.751 кгр. за 17.568.343 л. Или всичко презъ 1931 г. сѣ изнесени наши сливи 4.197.057 кгр. за 31.294.701 л.

Въ печено състояние презъ 1930 г. сливитѣ сѣ отишли предимно въ Австрия, Унгария, Чехославия и други държави — всичко 224.431 кгр. за 3.564.000 л. А презъ 1931 г. — всичко 147.699 кгр. за 2.527.157 л. Това слабо намаление се дължи на по-слабата реколтата презъ нея година и поради недобрата опаковка на сливитѣ при износа имъ, поради недобрата подготовка на стоката при нейния износъ. Югославия изнася годишно 2.000 вагона плодове. Тамъ се обръща внимание не само върху производството, но и върху подбора, върху обработването и опаковката на изнасянитѣ стоки. Експортиратъ се сливи, които сѣ въ хубава, луксозна опаковка, когато у насъ се изнасятъ сливи въ кошове или даже въ човали съ разни боклуци въ тѣхъ. Напоследѣкъ полека-лека на външния пазаръ почваме да изнасяме вече плодотетѣ въ шайги. И действително презъ 1929 г. фирмата Вилхелмъ Матисъ, отъ Хамбургъ, се заинтересува отъ нашитѣ сливи и нарежда да се приготвятъ специални шайги и други добри опаковачни материали, за да пристигатъ сливитѣ въ добро състояние на пазара, който ги поглѣща веднага.

Ябълкитѣ. Г. г. народни представители! И тѣ сѣ консомирани най-много въ Австрия, Германия и Чехославия. Презъ 1930 г. въ Австрия сме изнесли 32.729 кгр. ябълки за 507.403 л.; въ Германия — 167.737 кгр. за 2.853.834 л.; въ Чехославия — 14.500 кгр. за 242.408 л. Или всичко презъ 1930 г. сѣ изнесени въ тия държави 218.915 кгр. за 3.669.543 л.

Презъ 1931 г. въ Германия само сѣ изнесени 120.548 кгр. ябълки за 1.394.997 л., понеже реколтата е била по-слаба.

Крушитѣ. Едва въ 1931 г. се изнася едно по-голѣмо количество отъ 18.131 кгр. за 169.229 л. въ Гърция.

Дюли, кайсий, ягоди и други плодове сѣ изнесени презъ 1931 г. — 7.861 кгр. за 93.143 л.

За пръвъ пътъ презъ миналата година се изнесоха дини и пъпеши. Въ Австрия сѣ изнесени 6.052 кгр., въ Германия — 24.020 кгр. и въ Швейцария — 7.209 кгр. Всичко изнесени 37.281 кгр. за 74.627 л. Това е едно начало, обаче утешително, защото износътъ не е организиранъ. Изпратени сѣ такива стоки, като дини и пъпеши, които още на другия денъ отъ изпращането имъ наполовина пътъ се развалятъ, пакъ поради недобрата опаковка и недобрата подборъ на сортотетѣ.

Заслужава внимание и друго едно малко перо въ нашия износъ — орѣхитѣ. И наистина презъ 1930 г. сме изнесли 1.255.121 кгр. орѣхи за 21.777.079 л. Тия орѣхи сѣ консомирани отъ Австрия — 498.871 кгр., отъ Германия — 513.852 кгр., отъ Италия — 32.425 кгр., отъ Съединенитѣ щати — 5.820 кгр., отъ Унгария — 18.291 кгр., отъ Франция — 21.536 кгр. и отъ Чехославия — 116.811 кгр. Презъ 1931 г. износътъ на орѣхи е билъ пакъ около 1.066.000 кгр. за 22.038.000 л., като една голѣма частъ отъ тѣхъ сѣ отишли въ Съединенитѣ щати — 124.000 кгр., а друга частъ въ Австрия и въ Германия.

Сѣщо не малкъ е приходътъ — около 10 милиона лева — отъ износа на бадеми. Тоя износъ не е безъ значение. Презъ 1927 г. сѣ били изнесени бадеми и кайсиеви ко-

кички 214.179 кгр. за 7.367.604 л., а през 1930 г. — 40.771 кгр. за 1.124.490 л. Само за Германия сж били изнесени 39.593 кгр. зеленчуци. През 1929 г. сж изнесени зеленчукови семена за около 10 милиона лева, главно арпаджик, за Унгария, Италия, Гърция, Германия и Австрия — общо 542 хиляди килограма, а през 1930 г. износът намалява малко по отношение на арпаджика. Следващата табличка ще ви покаже какво представлява износът на зеленчук. През 1931 г. имаме износ на червен лук 883.207 кгр. за 2.395.633 л.; бъл лук сух — 155.294 кгр. за 1.364.127 л.; прѣсни домати 195.072 кгр. за 1.098.871 л.; чушки прѣсни — 37.071 кгр. за 271.556 л.; други зеленчуци, цвѣтно зеле и пр. — 69.786 кгр. за 322.675 л. Интересно е да знаете, г. г. народни представители, какъв е износът на арпаджика и други зеленчуци за посѣвъ: през 1927 г. сж изнесени 373.161 кгр. за 6.391.343 л.; през 1928 г. — 248.796 кгр. за 7.706.807 л.; през 1929 г. — 431.195 кгр. за 8.934.682 л.; през 1930 г. износът е спаднал на 12.191 кгр. за 106.687 л.; през 1931 г. пак нараства на 464.000 кгр. за 2.304.000 л. Общо износът на грозде, на вино, на прѣчки, на фруктов спирт, на плодове, на зеленчуци възлиза на 200 милиона лева. Вие виждате едно перо, което не е без значение. Във тия тежки времена на стоков ъбмѣн, когато за износ на всички продукти има твърде голѣми прѣчки, твърде голѣмо спадане на ценитѣ имъ и липсват почти пазари, пазарът на зеленчуцитѣ и плодѣтъ всѣ пак е насърдителенъ. Необходими сж всички грижи отъ страна на Парламента и отъ страна на правителство, за да може наистина да се развие производството на тия продукти и тѣхниятъ пласментъ.

Г. г. народни представители! Какви сж били прѣчкитѣ, които сж се срѣщали при износа на тия продукти — зеленчуци, плодове, грозде и вино? Азъ казахъ по-рано, че една отъ прѣчкитѣ е била неопитността на производителя да подбѣра сортоветѣ на засажданитѣ лози. Докато отъ начало е имало едно надпреварване за засаждане на американски лози и то повечето винени сортове отъ по-долно естество, напоследѣкъ се започна единъ подборъ на десертнитѣ лози. Но и това не е сигурно, защото, като се взематъ прѣчки отъ частни пипиниеристи, не винаги излиза това, което се е купило. Въ туй отношение нѣма достатъченъ контролъ надъ пипиниериститѣ, за да понасятъ тѣ своята отговорностъ при продажба на различни сортове лози. Защото сега често пѣти производителътъ може да вземе, да кажемъ, прѣчки отъ сорта „Афузъ-али“, или „Димятъ“, а следъ две-три години, когато лозата почне да дава плодъ, излиза, че 50% отъ лозитѣ не сж отъ тѣзи сортове. Та повтарямъ, нѣма сериозенъ контролъ надъ пипиниериститѣ за автентичностъ на сортоветѣ, които производителътъ получава. Това е една прѣчка за всички, които биха желали да замѣнятъ своитѣ винени сортове, които не сж за износъ, сѣ десертни. Този контролъ ще трѣбва да се насочи и въ друго направление — да се поощри засаждането на десертнитѣ лози да става само тамъ, където може да се получи най-хубаво грозде. Не навсѣкъде сортътъ „Афузъ-али“ дава добри резултати. Азъ ще ви кажа, напр., че въ Варна той не дава добри резултати, обаче варненскитѣ „Димятѣ“, бихъ казалъ, никѣде го нѣма; той е златозърнестъ „Димятъ“, който се цени твърде много въ чужбина, трае до късно, може късно да се изнася въ чужбина и да добие твърде добра цена. Той се сажда и на други мѣста, но не навсѣкъде дава такъвъ добъръ плодъ, както въ Варна, да кажемъ, въ Източна България и въ мѣстата, които приличатъ по своята почва на крайбрежието на Черно море. Подборътъ, следователно, и на мѣстата, където трѣбва да бждатъ посадени тѣзи десертни сортове, е наложителенъ за Министерството на земледѣлието, за неговитѣ специалисти-агрономи и други органи.

Неумението на производителя да запази самата стока е тоже една отъ прѣчкитѣ за увеличѣние на нашия износъ. Има добро производство, обаче то трѣбва да бжде запазено, преди да бжде експортирано. Често пѣти гроздето е било брано не навреме, повече или по-малко неузрѣло. Такова грозде, разбира се, нѣма да намѣри пласментъ. Освенъ туй, често пѣти гроздето се бере и презъ време на дъжделиви есенни дни. Въ други страни хората си служатъ съ метеорологически наблюдения. Това трѣбва да се прави и у насъ. Когато се предвижда дъждовно време, ще трѣбва да се предупредятъ онѣзи, които иматъ грозде за износъ, да го бератъ день-два по-рано, да го поставятъ подъ сушина и следъ туй постепенно да го изнасятъ, а не да го оставятъ да се намокри, защото, намокрено, то не може да изтрае на дълъгъ превозъ.

Въ единъ рапортъ на нашето берлинско аташе за пласмента на гроздето миналата година, той посочва на тия

дефекти, а именно, че гроздето е било брано въ дъждовно време, че е било нападнато отъ плесень, имало тъмни петна и поради това не може да намѣри добъръ пласментъ. Не само това. Не се съобразихме и съ изискванията на тамошния пазаръ, за които навреме се донесе отъ това аташе, че трѣбва да се изпращатъ гроздове тежки по 300—500 грама, съ по-едри зърна. Пращатъ се гроздове съ по-дребни зърна, които не се търсятъ, поради което цената се подбива. Ако се спазватъ изискванията на тамошния пазаръ, очевидно е, че, при добритѣ качества на българското грозде, то ще бжде пласирано въ много по-голямъ размѣръ.

Разбира се, не малко влияе въ случая и лошиятъ амбалажъ, лошата опаковка; и тя намалява печалбата. Има куриози, когато е било изнасяно грозде въ яйчарски каси, напълнени съ житна слама, и то нечиста, и гроздето, разбира се, е пристигало развалено. Сега, обаче, се използватъ малки холандски щайки и гроздето отива въ добро състояние. Наистина, търговското аташе се оплаква, че често пѣти гвоздеитѣ били поставени неправилно и разкъсвали щайкитѣ и пр. Всички тѣзи работи трѣбва да се взематъ предъ видъ при по-нататѣшното изпращане на грозде въ чужбина.

Отъ друга страна, абсолютно необходимо е да се подбѣра точниятъ типъ грозде. Този подборъ трѣбва да става не само за гроздето, но и за всички изнасяни плодове и зеленчуци. Изнасянитѣ продукти трѣбва да иматъ еднакъвъ видъ. Типизирането на изнасенитѣ продукти е отъ голѣмо значение, г. г. народни представители. Знаете, че още презъ миналата година въ закона за експортния институтъ се предвидѣха такива разпоредби за типизиране на нашитѣ експортни артикули. Тия постановления не се прилагатъ. Ще трѣбва тѣ да влѣзнатъ въ новия законъ.

Въ закона за експортния институтъ се казва, че институтътъ има за задача да организира и насърчи износа на произведенията на българския народенъ трудъ. Институтътъ имаше за задача още да се грижи за качеството, типизирането, опаковката и начина на изпращане предназначенитѣ за износъ български произведения, като установява българска национална марка за износъ и контролъ на нейното употребление. Правилникътъ и наредбитѣ за тая марка, за това типизиране, за тоя контролъ се изработватъ отъ секции, въ които участвуватъ хора специалисти и единъ представител на института. Националната контролна марка, която ще се постави върху известенъ типъ производство отъ тоя характеръ, каквото представляватъ плодѣтъ, гроздето и зеленчуцитѣ и твърде необходимо както за добрия пласментъ и контролъ тукъ и навънъ, така и за доброто име на самия продуктъ.

Експортътъ, г. г. народни представители, за да отговори на тия условия, трѣбва да става групово, масово. При нашето дребно земледѣлско производство, при нашия дребенъ стопанинъ, който има по единъ-два декара лозе, по единъ-два декара овощна градина, разпрѣснати на отдѣлни мѣста, отъ голѣмо значение е, щото отдѣлни голѣми организации — най-пригоднитѣ въ това отношение ще бждатъ земледѣлскитѣ и други кооперации — да организиратъ масовото събиране продуктитѣ отъ подальшнитѣ до по-близкитѣ центрове, да гаритѣ, за което е необходимо да има и добри съобщения. Защото голѣма частъ отъ продуктитѣ могатъ да се повредятъ, поради лошитѣ пѣтища, отъ мѣстото, дето се произвеждатъ, до пункта, до гарата, дето трѣбва да бждатъ натоварени. Затова, безспорно — то е общо изискване, общо правило — за подпомагане производството въ една страна като нашата и за преминаване къмъ едно по-интензивно производство, необходимо е на първо мѣсто да бждатъ подобрени пѣтищата — било шосейни, било железнопѣтни — които сж въ тѣсна връзка съ развитието на производството, съ неговото подобрене и съ неговия пласментъ. Другаде, дето има такова събиране продуктитѣ въ масовъ характеръ, такова групиране, прибѣгватъ до известни премии. Тамъ една пратка отъ единъ вагонъ не се поощрява, а се облага съ износни мита. Защото при такава пратка купувачътъ може да бжде излъганъ, тъй като огорче може да бжде поставена по-чиста стока, отдолу боклукъ. Поощряватъ се само праткитѣ на по-голѣми събиратели, какъвто е кооперацията, каквито сж други институти, които, безспорно, иматъ всичкия интересъ, щото цѣлото количество на тѣхната стока, която изпращатъ, да бжде доброкачествена. Тѣ гледатъ да не изпращатъ стока отъ лошо качество, а изпращатъ доброкачествена и типова стока на европейския пазаръ, за да бжде приета, понеже той е твърде вискателенъ.

Г. г. народни представители! Отъ голѣмо значение за осигуряване нашия износъ е информационната служба. Досега ние сме страдали отъ липсата на такава служба. Поради слабитѣ сръдства на бюджета на държавата, поради слабитѣ сръдства на търговското съсловие, на търговскитѣ камари, България не е имала възможностъ да бѣде правилно представлявана отъ търговски представители, аташета и консули при тия импортни страни, дето тя е пласирала предимно своето земеделско производство. По отношение продуктѣ на лозята, на овоцнитѣ градини, на зеленчуковитѣ градини, за които има ограничени пазари — въ Австрия и Германия повече, а въ Полша и Унгария по-малко, налага се изобщо въ тия страни, особено въ първитѣ две, да имаме търговски представители, търговски аташета за информация. И изпращането миналата година г. Жебарова въ Виена и на другъ единъ господи́нъ въ Берлинъ е една добра мѣрка, тъй като тѣ сж десеторно заслужили това, което имъ е платено. Който е следилъ тѣхнитѣ информации, ще е видѣлъ, че тѣ сж били твърде редовни въ съобщенията си по отношение на това, което интересува пазара на гроздего, овоцната, зеленчука и пр., всѣкога сж били внимателни да препоръчатъ онова, което ще отиде на Западъ, да съобщятъ лонитѣ условия, да съобщятъ благоприятнитѣ конюнктури, държали сж въ течение заинтересованитѣ и сж направили голѣми услуги изобщо на нашия експортъ. На голѣма частъ отъ тѣхнитѣ информации се дължи засилването пласмента въ 1930 и 1931 г. на продуктѣ отъ лозята, овоцнитѣ градини и зеленчуковитѣ градини у насъ, за които говоримъ. Ще трѣбва, следователно, да намѣримъ сръдства и да се пратятъ, поне въ тия две столица, по единъ отъ тия информатори. Ако бюджетитѣ не позволяватъ да се намѣрятъ сръдства, може да се създаде единъ специаленъ фондъ, като се добави намалениятъ акцизъ на вината и на други продукти; и по такъвъ начинъ все ще може да се отдѣли една сума, която е отъ твърде голѣмо значение.

Безспорно, отъ най-голѣмо значение за поощрението на тоя голѣмъ пласментъ е намирането пазари. Пазаритѣ, г. г. народни представители, не сж вече тъй свободни, както бѣха до неотдавна. Мина времето на свободната търговия и на свободната международна конкуренция. Кризата, която преживяватъ всички държави отъ нѣколко години насамъ, а особено въ последнитѣ години, е наложила на всички държави да удовлетворяватъ своитѣ нужди само съ онова, което може да се произведе у тѣхъ, да намалятъ до минимумъ чуждата валута, която се изнася отъ тѣхъ, да направятъ всичко възможно, щото тѣхниятъ платеженъ балансъ да бѣде активенъ, сиречъ, по-малко да внасятъ, а повече да изнасятъ — стремление, което, като е завладѣло панически почти всички отдѣлни стопанства, достигнало е и до държавнитѣ стопанства и отъ денъ на денъ влошава положението на пазаритѣ. И колкото да бѣде добра стоката, каквито и мѣрки да се предприематъ, при наличността на всѣки денъ увеличаващитѣ се мита и бариери въ държавитѣ-консуматорки на продуктѣ, които ние произвеждаме, естествено е, че ние не ще постигнемъ оная целъ, която гонимъ, съ законопроекта като настояция. Тукъ вече държавата, въ лицето на своето управление, ще трѣбва да вземе много сериозни мѣрки, като влѣзе въ прѣки споразумения съ правителствата на заинтересованитѣ страни, особено на Австрия и Германия, съ които ние имаме твърде живъ стокообмѣнъ и чиято търговия спрямо насъ е въ голѣмъ мащабъ, защото и тѣ внасятъ маса продукти въ нашата страна. Макаръ нашиятъ балансъ спрямо тѣхъ да е активенъ, все пакъ той малко се различава отъ онова, което тѣ внасятъ. Въ времената, когато се правятъ компенсационнитѣ слѣлки, когато се установяватъ контингенти на вносъ и износъ, когато се въвеждатъ тѣ нареченитѣ клиринги, т. е. споразумения за прихващане на чужда валута между вноса и износа на съответнитѣ договарящи страни, нашето правителство още сега, преди да е настѣпилъ пазаритѣ, ще трѣбва да уговори въ своитѣ временни споразумения — особено съ тия две голѣми държави импортьорки Австрия и Германия — достатъчно мѣсто за нашето грозде, овоция и зеленчуци. Има възможностъ да се направи това, г. г. народни представители, защото, както ви казахъ, съ тия две държави ние имаме широкъ стокообмѣнъ. Освенъ нашитѣ тютюни, които най-много купуватъ въ Германия и които съставляватъ най-голѣмото перо на нашия износъ, има възможностъ да се прокаратъ и царевичата и нѣкои храни, пѣкъ и гроздето, плодовитѣ и зеленчуцитѣ.

Въ Полша и Унгария отиватъ по-малки количества отъ тия наши произведения. Въ Полша пазаритѣ на гроздето

има изгледи да се увеличи. И тамъ поради кризата сж взели много сериозни мѣрки. И тамъ контингентитѣ на вноса на гроздето е ограниченъ. Миналата и по-миналата година бѣше позволено да внесемъ 500.000 кгр., но ние не сме внесли и това количество, а сме внесли само 200.000 кгр. Ако позволятъ и тая година да внесемъ 500.000 кгр., то е все единъ плусъ, една крачка напредъ въ пласмента на нашитѣ грозда и овоция.

И по отношение на търсенето на пазари, при наличността на новитѣ законопроекти, които сега ще се внесатъ, ако нѣматъ тая мѣрка отъ страна на управлението да осигури пазара чрезъ тия международни слѣлки, ние твърде малко ще направимъ и даже можемъ не само да компрометираме досегашния износъ, но и да спремъ производството, да спремъ засаждането на повече лозя, на повече зеленчукъ и на повече овоцни градини, защото продуктѣ, които ще се произвеждатъ, не ще може да се изнесатъ. А по този начинъ загубитѣ за стопанството ще бѣдатъ много по-голѣми, отколкото ако тия земи не бѣха обработвани.

Известни прѣчки ни се правѣха миналата и по-миналата години отъ известни заинтересовани държави, каквато е Унгария, и нашиятъ износъ на грозде и овоция бѣше заплашенъ поради липсата на ветеринарни конвенции. Нѣкои отъ нашитѣ вагони бѣха спирани на нейнитѣ граници и трѣбваше доста дълги разправии, за да бѣдатъ допустнати да минатъ по-нататѣкъ транзитъ. Ще трѣбва и въ туй отношение да се направи нѣщо, като се пристѣпни къмъ сключване на ветеринарни конвенции.

Министъръ Д. Гичевъ: Ветеринарнитѣ конвенции сж само по отношение на добитѣка и на животинскитѣ артикули.

Р. Василевъ (д. ср.): И на зеленчуцитѣ.

Министъръ Д. Гичевъ: За зеленчуцитѣ нѣма.

Р. Василевъ (д. ср.): Азъ бѣхъ въ Буда-Пеша като спрѣха единъ вагонъ съ зеленчукъ.

Министъръ Д. Гичевъ: Тѣ прѣчатъ, защото сж конкурентни страни, като се позоваватъ на нѣкакъвъ си старъ договоръ.

И. Куртевъ (нац. л.): Казвахъ, че по нашитѣ лозя имало переносноста и ни прѣчеха, за да не се пренасяла и по тѣхнитѣ лозя. Сжитѣ прѣчки правѣха и сърбитѣ.

Р. Василевъ (д. ср.): Не искамъ да говоря за прѣчките, правени ни отъ Сърбия, но смѣтамъ, че и за тамъ нашето управление ще направи нуждното.

Не малко прѣчки е ималъ нашиятъ износъ и въ транспортнитѣ сръдства. Отначало липсваха специални вагони и стоката пристигаше на мѣстото развалена. Едва отъ една-две години насамъ имаме специални вагони-вентилатори. Вагонитѣ, които нѣтуватъ съ бързи влакове, трѣбва да бѣдатъ снабдени съ автоматически спирачки. Такива вагони има на разположение 150, отъ които само 5 иматъ автоматически спирачки, а трѣбватъ около 300 вагона най-малко, за да се задоволятъ нуждитѣ на износа, който миналата година стигна до 1.000 вагона и нѣщо, а тази година може да стигне до 2.000 вагона.

Ще трѣбва, следователно, и въ това отношение правителството да поиска отъ Дирекцията на желѣзницитѣ да усили вагонния паркъ, специално парка на вагонитѣ-вентилатори, снабдени съ автоматически и въздушни спирачки, за да може да се отговори на нуждитѣ на по-голѣмия износъ. Имаме една конвенция за ускорени влакове — за 60 и нѣколко часа да се отиде до Варшава — време достатъчно, за да може да пристигне зеленчукътъ въ здраво състояние на чуждия пазаръ.

Следъ тия общи бележки нека кажа нѣколко думи и по законопроекта. Азъ казахъ преди малко, че съ законопроекта се урежда единъ контролъ, който фактически съществува вече въ закона за експортния институтъ и даже тамъ е организиранъ по-добре и при една система на контрола, каквато иматъ всички страни и която е дала вече резултати. Не знаа дали този контролъ, който се урежда сега, се урежда поради обстоятелството, че още не е приложенъ законътъ за експортния институтъ и не е учреденъ самиятъ експортенъ институтъ. Ако този контролъ, който урежда настоящиятъ законопроектъ, ще върви паралелно съ контрола, който се урежда съ закона за экс-

портния институт, тогава ще има двувластие и ще има прѣчки, защото често пѣти у нас, когато има колизия между законитѣ въ разнитѣ ведомства, третирани една и съща материя, почва се една междуведомствена война, почват се разприпи между органитѣ на разнитѣ ведомства кой има повече права, и въ края на краищата тегли стопанинѣтѣ, производителѣтѣ, тегли и експортѣорѣтѣ. Та страхувамъ се да не би и тукъ да стане така, защото отъ една страна се урежда единъ контролѣ отъ Министерството на земледѣлието, а отъ друга страна се урежда сѣщиятъ контролѣ отъ Министерството на търговията, който ще се упражнява отъ експортния институт, ако се приложи законѣтѣ за неговото учредяване и който институтъ ще има сѣщия обектѣ, само че ще действа чрезъ други органи. И тукъ има санкции, и тамъ има санкции; и тукъ има наказание, и тамъ има наказание, и сигурно тѣзи, които ще има да се разпратъ съ едно или съ другото ведомство, ще срещнатъ затруднения, а при тѣзи затруднения има опасностъ изпращането на стоката да се забави повече, отколкото трѣбва, и съ това да се прѣчи на българския експортѣорѣ.

Отъ друга страна, както въ настоящия законопроектъ, така и въ закона за експортния институтъ има правила, които се уреждатъ отъ една страна съ закона за санитарния надзоръ върху хранителнитѣ и питейни продукти, а отъ друга страна съ закона за народното здраве. Така, напр., въ закона за народното здраве е казано, че не може да се продава питие съ повече отъ 50 градуса спирт, а въ законопроекта за вината, спирнитѣ напитки и оцета, който има да се разглежда, сѣ посочени по-други градуси. Има една колизия, която трѣбва да се премахне, за да се уеднаквятъ двата законопроекта, да бждатъ въ хармония. При контрола, който ще се упражни отъ Дирекцията на народното здраве, при контрола на органитѣ, които ще прилагатъ закона за санитарния надзоръ върху хранителнитѣ и питейни продукти — нѣма защо да ви занимавамъ съ този въпросъ тукъ, — ще си кажа думата въ комисията — има противоречие въ отдѣлнитѣ текстове, има смѣсване по отношение на пробитѣ, кой ще ги праща, къде ще отиватъ, въ коя инстанция, въ кое министерство и т. н. Всичко това може да затрудни задачата, която си поставя днешниятъ законопроектъ, а така сѣщо да затрудни и тѣзи, които ще има да се ползватъ отъ облагитѣ му. Та тѣзи работи, като се изправятъ въ комисията и като се поставятъ въ хармония законопроектитѣ, за които ви казахъ, г. г. народни представители, ще трѣбва да се направи нужното за поощрение износа на този родъ продукти, на тѣзи клонове отъ нашето родно стопанство, които, при затихналата криза на зърненото производство, сѣ една надежда за българския земледѣлецъ, една надежда за дребния земледѣлецъ, който има много свободни сили, но нѣма земя голѣма, за да ги приложи, и който ще трѣбва именно въ обработването и добиването на подобни култури да приложи своя трудъ. Ако той е обнадежденъ съ едно законодателство, съ една държавна политика, която ще му даде възможностъ да пласира своето производство на пазара при добри цени и да изхранва семейството си при малкото земя, той ще бжде доволенъ отъ тая политика, той ще благодари. (Ржкоплѣскания отъ нѣкои отъ говориститѣ).

Председателстващъ Н. Захариевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Тодоръ Тонковъ.

Т. Тонковъ (з): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Законопроектѣтѣ, който днесъ ни занимава, внесенъ отъ г. министра на земледѣлието, е единъ законопроектъ, който нагледъ е малък, но който е отъ голѣма важностъ за нашето земледѣлие и отраслитѣ му, е единъ законопроектъ, който идва тъкмо навреме, който въ бждеще ще даде единъ тласкъ на нашитѣ земледѣлски произведения — зеленчукови и овощарски. Единъ такъвъ законъ, макаръ много малко да сме занесли досега на европейскитѣ пазари, все пакъ е нуженъ, защото сведенията, които имаме за износа ни на продуктитѣ на възобновеното отъ нѣколко години лозарство въ България, особено на десертното грозде, идатъ да покажатъ, че действително правителството днесъ трѣбва да се занимае съ износа на тѣзи артикули и да създаде единъ законъ, който да покровителства тѣхния износъ, който да го засили и да гарантира, че онѣзи емиши, онѣзи грозде, онѣзи зеленчуци, които ние ще изнасяме на европейския пазаръ, ще задоволяватъ изискванията на този пазаръ и че тѣ тамъ ще се приематъ.

Днесъ въ населението на лозарскитѣ центрове у насъ единъ голѣмъ стремежъ, подобенъ на оня, който се

прояви при възобновяването на лозарството, да се култивира гроздето „Афузъ-али“. Вземете Пловдивския край, вземете Вратчанския край, вземете Горно-Орѣховския край — всѣки отъ васъ, който е ходилъ тамъ, знае какъвъ е стремежѣтѣ за насаждане на „Афузъ-али“. Всички сѣ съ надеждата, че това ще засили доходитѣ на нашитѣ лозари-производители, чието производство може, подобно и подредено, както повелява настоящиятъ законъ, да спечели западноевропейскитѣ пазари, на които пазари нашето грозде не би могло да бжде конкурирано отъ което и да било друго.

И, ако погледнемъ на цифритѣ, които изразяватъ нашия износъ на грозде отъ 1927 г. насамъ, ще видите, че само въ нѣколко години — отъ 1927—1931 — износѣтѣ се е почти удесеторилъ. Така, въ 1927 г. ние сме изнаесли 529.088 кгр. грозде за 6.070.464 л., а въ 1931 г. — 3.111.000 кгр. за 34.599.000 л. Това иде да покаже, че на този сортъ грозде, което е една необходимостъ за Западъ и което тукъ, въ България, намира най-хубава почва и най-подходящи мѣста за производство, въ бждеще ние ще можемъ да конкурираме всички други грозда, откъдето и да идатъ тѣ. Защото, ако ние отбелязваме този износъ на грозде, когато то се изнася въ една недобра опаковка — нашитѣ лозари гледатъ да продадатъ гроздето, да прибератъ паритѣ, безъ да държатъ смѣтка какъ е наредена стоката — то, когато стоката ще бжде подредена така, че да може да се пригоди къмъ вкуса на европейскитѣ пазари, ние ще можемъ да завладѣемъ попълно тѣзи пазари и да добиѣмъ една по-голѣма полза, отколкото тая, която добиваме сега. Ето защо смѣтамъ, че настоящиятъ законопроектъ е повече отъ необходимъ и ще донесе полза, каквато даже не сме очаквали.

Ставатъ масови насаждения на овощни градини, както въ Пловдивско, така и въ Северна България. Напр., въ Пловдивска околия тази година сѣ посадени 100.000 дръвчета. Посаждатъ сѣ навсѣкжде. Това показва, че настоящиятъ законопроектъ въ бждеще е необходимъ, защото ще изнасяме много плодове навънъ, което ще донесе единъ добъръ доходъ на българскитѣ овощари и лозари.

Има масови насаждения на зеленчукови градини въ Южна България, тамъ където има подходящъ климатъ. Това показва, че за въ бждеще ще можемъ да изнасяме зеленчуци и да завоюваме пазари навънъ, а това значи, че е необходимъ този законопроектъ, за да можемъ да не срѣщаме такива спънки, както сме ги срѣщали досега.

Г. г. народни представители! За контролѣ при изпращането на тия стоки настоящиятъ законопроектъ предвижда една върховна комисия при Министерството на земледѣлието. Тая комисия ще има свои клонове въ различнитѣ райони и по гаритѣ, откъдето ще се изпращатъ стокитѣ. Като знаемъ опита отъ миналото при изпращането на тия стоки, че често пѣти вагони не пристигатъ навреме, че стокитѣ стоятъ по 24 часа, азъ намирамъ, че централната комисия ще причини още по-голѣмо забавяне. Има случаи, докато стоката стои на гарата и чака вагони, да се разваля. Освенъ това казва се въ законопроекта, че следъ като районната комисия прегледа известна стока и намѣри, че може да се опакова и изпрати, това става; но ако констатира нѣкаква нередовностъ, напр., гроздето зелено, или не отговаря на условията, ще се съобщи на централната комисия да дойде и тя да го провѣри. Отъ това ще става задържане на стоката, което може да предизвика развалянето ѝ. Централната комисия, ако и да изпраща свои хора на 2-3 мѣста, не може да направи това навсѣкжде; стоката ще стои по 2-3 дни да чака, още повече ще се повреди и дори и да е била годна, ще стане негодна. Та, казвамъ, ако тая комисия отива да преглежда и контролира не навреме, ще се причиняватъ вреди на тия, които ще изпращатъ стокитѣ.

Този законопроектъ, който е внесенъ, ние ще го гласуваме, ще го одобримъ, защото това, че стокитѣ ще се контролиратъ отъ тукъ нататкъ, ще бжде повече отъ полезно.

Г. г. народни представители! Между тия хора, които ще се назначаватъ въ районнитѣ комисии, често пѣти може би, ще попадатъ такива, които ще бждатъ изпратени отъ заинтересовани хора, безъ да разбиратъ отъ работата, за която сѣ изпратени, и ще причинятъ голѣма пакостъ.

Сведенията, които имамъ за износа на тия стоки, показватъ, че действително отъ година на година се увеличава износѣтѣ имъ. Сведенията за изнасяния зеленчукъ и за изнасянитѣ плодове презъ 1931 г. показватъ, че сѣ изнасяни всичко 1.942 вагона, отъ които 384 за Виена, а именно: 18 вагона зеленчукъ, 104 вагона сливи, 261 вагона

грозде и 1 вагонъ ябълки. Въ Берлинъ сж изнесени: 17 вагона зеленчукъ, 102 вагона сливи и 145 вагона грозде. Въ Хамбургъ сж били изнесени 23 вагона зеленчукъ, 97 вагона сливи, 11 вагона грозде и 4 вагона ябълки. Въ Лайпцигъ: 11 вагона зеленчукъ, 22 вагона сливи, 26 вагона грозде и 4 вагона ябълки. И други 20 вагона зеленчуци и плодове сж изнесени въ различни други градове.

Г. г. народни представители! Настоящият законпроектъ е повече отъ необходимъ. Но не е достатъчно само да приемемъ този законъ. Ние ще трѣбва да набавимъ достатъчно количество вагони за износъ на плодове и зеленчуци, защото е констатирано навсѣкѣ у насъ, че когато дойде време да изнасяме нѣкоя стока, нѣмаме навреме достатъчно вагони. Този дефектъ трѣбва да бѣде премахнатъ, защото, ако той остане занаяпредъ, лозаритѣ у насъ, пѣкъ и другитѣ производители ще иматъ голѣми загуби. Миналата година още презъ м. мартъ лозаритѣ отъ Пловдивския край идваха тукъ въ лозарското дружество и искаха да имъ се набавятъ навреме достатъчно вагони на всѣка гара, за да не теглятъ сакънтъ. Отъ дружеството имъ казваха, че достатъчно вагони ще има на тѣсно разположение, но когато дойде време да изпращатъ гроздето, всѣки день чакаха за вагони, таква не идваха и тѣ не можеха да си изпращатъ гроздето.

Този законпроектъ ще бѣде повече отъ полезенъ, но необходимо е още отсега правителството на Народния блокъ да се заинтересува за по-доброто приложение на тоя законпроектъ, за да иматъ по-голѣма полза българскитѣ лозари и градинари. Това ще се постигне на първо мѣсто като имъ се доставятъ навреме необходимитѣ превозни срѣдства. Само тогава тѣ ще видятъ области отъ този законпроектъ. Иначе, като почнемъ да прилагаме тоя законпроектъ, ще бѣдемъ пишманъ.

Следъ като казахъ тия нѣколко думи по законпроекта, азъ заключавамъ, че той е повече отъ навремененъ и ние всички трѣбва да го одобримъ съ пълно единодушие. (Ръкоплѣскания отъ мнозинството)

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Иванъ Куртевъ.

И. Куртевъ (нац. л): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Настоящият законпроектъ, колкото и малѣкъ нагледъ, не може да не намѣри нашето всеобщо одобрение. Всѣко мѣроприятие, което цели регулирането и улеснението на износа, създава надежди у стопанския деятелъ, който е скръстилъ безпомощно ръце предъ неизвестността за утрешния день. Всеобщиятъ стопански застои не може да не се отрази чувствително и върху нашия стопанство, върху туй стопанство, което изнася предимно земеделски продукти на външния пазаръ. А известно е, че нашиятъ износъ, особено тоя на овощията и на зеленчуцитѣ, се стѣснява отъ многобройни прѣчки, на първо мѣсто договорни, следъ това девизни и други, а на второ мѣсто ние сме макаръ отъ небивалата досега конкуренция. Дали ние ще можемъ да си запазимъ едно мѣсто на европейския пазаръ, дали ще можемъ да извоюваме нови позиции за нашия износъ, ето въпросътъ, който ни вълнува. Износътъ на плодове и зеленчуци въ прѣсно или сушено състояние, който износъ е предметъ на настоящия законпроектъ, както и г. Ради Василевъ изтъкна, постоянно расте. Както каза той, презъ 1926 г. той е възлизалъ на 23 милиона лева; презъ 1930 г. е стигналъ 86 милиона лева, а презъ 1931 г. е надхвърлилъ 90 милиона лева. Трѣбва да се отбележи, че докато износътъ на орѣхитѣ и сливитѣ е колебливъ, въ зависимостъ отъ реколтата, тоя на гроздето постоянно расте. Износътъ на гроздето, колкото и незначителенъ да е сега нагледъ, въ сравнение съ нуждитѣ на европейскитѣ пазари, има изгледи да се развива, да се разширява бързо, благодарение на неопценимитѣ и благородни усилия на нашитѣ търговци-експортиори, и на неуморни чужденци, които популяризираха нашето грозде и го наложили на европейския вкусъ.

Възможноститѣ за износа на плодове и зеленчуци сж неограничени, като се има предъ видъ поглѣщателната сила и голѣмата ширина на европейския пазаръ. Само четиритѣ европейски страни: Германия, Австрия, Полша и Англия поглѣщатъ годишно надъ 150 милиона килограма грозде, надъ 750 милиона килограма други овощия и надъ 1 милиардъ и 300 милиона килограма зеленчуци. Нашето участие въ този износъ е едва 1/4%. Въ тази смѣтка, разбира се, не влизатъ ония количества, които се поглѣщатъ отъ другитѣ по-малки страни — Чехословашко, Белгия, скандинавскитѣ и балтийскитѣ страни. Стопанскитѣ застои и безработицата въ западнитѣ страни безспорно ще намалятъ до известна степенъ поглѣщателната сила на тия

страни. Отъ друга страна правителствата, които се стремятъ да заздравятъ своитѣ стопанства и своята монета, ограничиха съ драконовски мѣрки вноса особено на луксознитѣ плодове и на зеленчуцитѣ. За насъ австрийскитѣ пазаръ може да се смѣта днесъ за разклатенъ и полузагубенъ. Германскитѣ пазаръ е сѣщо въ смущение и неизвестностъ. Въ Полша имаме право да внесемъ твърде незначителни контингенти, а износътъ ни въ Англия е никакъвъ. Да не говоря за износа въ скандинавскитѣ и балтийскитѣ страни, където не изнасяме почти нищо. Ако съ настѣпването на сезона конюнктурата на европейския пазаръ не се промѣни, нашиятъ износъ ще бѣде твърде незначителенъ.

Но вънъ отъ тия прѣчки, г-да, които срѣща нашиятъ експортъоръ, ние имаме да преодоляваме и други трудности, не по-малко важни за нашия износъ. Това сж на първо мѣсто небивалата до сега конкуренция и на второ мѣсто транспортнитѣ затруднения. Нашитѣ конкуренти, заседнали отавна на чуждитѣ пазари, изучили навичитѣ и вкусовѣта на консоматоритѣ, мжно могатъ да бѣдатъ измѣстени отъ тамъ. Италия води дългогодишна и упорита борба съ француския експортъ и, благодарение на строгата типизация, на качественото превъзходство, на търговската култантностъ и постоянство, тя въ последнитѣ години се затвърди и зае първо мѣсто на английския и германския пазари. Удивителни сж действително постоянството и упоритостта на италианския експортъоръ, подкрепенъ твърде много отъ италианския експортенъ институтъ, както и отъ централното управление. Износътъ на италиански плодове и зеленчуци, безъ портокалитѣ и лимонитѣ, презъ последната година надминава цифрата 10 милиарда лева.

А за да имате представа за вкусовѣта на чуждитѣ пазари, ще ви кажа, че на английския пазаръ както крушитѣ, така и ябълкитѣ се дѣлятъ на три сорта, амбалирани въ синя, червена и жълта опаковка, национална марка, като всѣки цвѣтъ означава качественото и едрината на стоката. Купувачътъ купува стоката, продукта, безъ да го провѣрява — на довърше. Сѣщо такъвъ е редътъ и за доматитѣ, и за цвѣтното зеле, и за картофитѣ, и за всички други продукти, които се изнасятъ на английския пазаръ. За да могатъ да отидатъ наши стоки на чуждитѣ пазари, необходимо е да нагодимъ производството и амбалирането на продуктитѣ по видъ и качество, споредъ изисканията на тия пазари; необходимо е сѣщо да се явяваме съ опредѣлени количества постоянно, а не периодично; необходимо е сѣщо да бѣдатъ нашитѣ стоки съ конкурентни цени, а най-важно, да бѣдемъ почтени търговци. Нѣма по-голѣмо унижение за една нация отъ това, да може да бѣде заподозрѣна въ непоченостъ и въ неточностъ. Нека не забравяме, че ние не току така загубихме скандинавския и американския пазари за нашитѣ тютюни. Скандинавскитѣ държави и Америка ежегодно купуватъ 30—40 милиона оки тютюни отъ Гърция и Турция, а нашитѣ тютюни не отстъпватъ въ нищо на тютюнитѣ на тия наши конкуренти.

Разбира се, че не по-малко усилия трѣбва да се положатъ и за организацията на производството тукъ на плодове и зеленчукъ. Нашитѣ два сорта десертни грозда, както се изтъкна отъ преждеговорившитѣ, „Афузъ-али“ и „Димятъ“, които господствуватъ на чуждия пазаръ, иматъ свои огнища, вънъ отъ които тѣ нѣматъ сѣщата стойностъ.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Моля, има думата г. министъръ-председателъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! На 28 априлъ изтича срокътъ на сесията на Народното събрание. Тѣй като Народното събрание има още доста работа, защото сега се внася бюджетътъ, затуй ще моля народното представителство да приеме да се продължи сесията до 10 юний включително. Ще моля да се гласува това предложение.

Н. Пѣдаревъ (д. сг): Ще свършимъ ли работата до тогава?

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Които сж съгласни съ предложението на г. министъръ-председателя, сесията на Камарата да се продължи до 10 юний, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

И. Куртевъ (нац. л): Како казахъ сортоветѣ „Афузъ-али“ и „Димятъ“ иматъ свои огнища, вънъ отъ които тѣ нѣматъ сѣщата стойностъ. Опитътъ на нашитѣ експортиори е установилъ, че най-хубавъ „Афузъ-али“ и „Димятъ“ става въ

Североизточна България — Русе, Горна-Орѣховица и нѣко мѣста въ Пловдивско. Най-хубавъ „Афузъ-ала“ излиза отъ Русе, Лѣсковецъ и Пловдивъ, а най-хубавъ „Димиятъ“ — въ Варна и Преславъ. Въ другитѣ краища тѣзи грозда ставатъ меки, тънкокори и повѣхвватъ бързо, докато въ казанитѣ огнища добиватъ своя типиченъ цвѣтъ и ароматъ, ставатъ по-дебелкокори и твърди, издържатъ по-дълъгъ превозъ и запазватъ своята свежестъ за по-дълго време. Така едно зърно грозде „Димиятъ“ отъ Варна издържа тежестъ 150 грама безъ да се пропука, каквото свойство нѣма сѣщото грозде отъ никое друго мѣсто. Азъ и другъ пѣтъ съмъ говорилъ по този въпросъ тукъ. Би било желателно органитъ на Министерството на земледѣлието да се заинтересоватъ по този въпросъ, да провѣрятъ точно даннитѣ, които ни даватъ експортъритъ и да се набележатъ огнищата, въ които най-добре отиватъ тия два сорта десертни грозда.

Сѣщото е и съ кюстендилската слива, която по захарностъ, по едрина и по сочностъ, държи едно отъ първитѣ мѣста на европейския пазаръ. Ние още нѣколко години можемъ да използваме германския пазаръ за тази наша слива въ прѣсно състояние, защото германското овощарство презъ 1930/1931 г. силно пострада отъ замръзване и чернилка и докато бѣде възстановено, нашитѣ плодове ще бѣдатъ търсени, толкозъ повече, че нашитѣ сливи пристигатъ тамъ, следъ като босненскитѣ и калифорнийскитѣ презрѣятъ и търсенето имъ въ тоя периодъ е гарантирано.

Не така стои въпросътъ за подбалканската слива, която е дребна, не е достатъчно сочна и захарна и е съ по-едра костилка. Сушената кюстендилска слива сѣщо би издържала конкуренцията на калифорнийската и босненската сливи. Обаче нейното сушене, нейното печене става по твърде примитивенъ начинъ и, изсушена, тя е даже по-долна отъ подбалканската, за външната форма на която, особено въ Тръвненско и Габровско, се полагатъ повече усилия. Необходимо е сливата не само да бѣде подредена по-голъмина, но въ сѣщото време да бѣде стерилизирана, т. е. изсушването да се постави на пара, за да добие по-хубава форма и да стане по-мека.

Сѣщото важи и за ябълката. „Златната пармина“ най-хубавиятъ нашъ сортъ, както и тритѣ вида ренети, успѣватъ отлично въ Кюстендилско, но нито по количество, нито по качество можемъ да задоволимъ който да е отъ чуждитѣ пазари. За европейца важи не само вкусътъ на ябълката, но до еднаква степенъ и нейната външностъ; дори повече важи външността ѝ, отколкото вкусътъ ѝ. Необходимо е цвѣтътъ на ябълката да бѣде яркъ; необходимо е да нѣма никакви петна, да нѣма наранявания и да бѣде еднаква по голѣмина — нѣщо, което отъ нашитѣ производители не се спазва. Агрономитѣ и специалиститѣ лозари и овощари трѣбва да положатъ голѣми грижи въ туй направление. Въ последнитѣ години се доказа, че кюстендилскитѣ склонове и хълмове сѣ еднакво годни за сливарство, както и низинитѣ; дори сливитѣ въ тия хълмове и склонове качествено превъзхождатъ ония, които се раждатъ въ низинитѣ. Заради туй едно увеличение на производството, едно утвърдяване и учетворяване, можемъ да постигнемъ въ нѣколко години, стига само да се положатъ нуждитѣ грижи за това. Страхътъ отъ свръпроизводство, страхътъ, че сливитѣ не могатъ да намѣрятъ пласментъ е неоснователенъ и тогазъ, когато ще отслабне търсенето на сливитѣ въ прѣсно състояние, тѣй като сушениятъ плодъ ще дава на нашето народно стопанство едно чувствително перо отъ износъ. Все по-голъмото търсене на сушенитѣ сливи, както на западния пазаръ, така и въ Полша, ни гарантира, че ние нѣма да търпимъ разочарование отъ увеличаване площта за садене и производство на сливитѣ.

По-друго-яче стои въпросътъ, както казахъ, за подбалканската слива. Посаждана и развъждана нѣкога по-скоро за сливова ракия, за мармалади и за вътрешни нужди, тя въ този си видъ не е за европейски пазаръ. Дребна и слабо захарна, тя би разчитала на износъ само при случайни неурожаи и суши, както бѣ презъ 1930/1931 г. въ Босна. Презъ 1930 г. успѣхме да изнесемъ известно количество подбалкански сливи само благодарение на туй, че сливата въ Босна бѣше дребна, не бѣше достатъчно сочна и не бѣше конкурентноспособна. Налага се, като една необходимостъ, тая подбалканска слива да бѣде замѣнена, било съ посадения на директни фиданки отъ Кюстендилско, било чрезъ присаждане съ по-благородната кюстендилска слива, ако, разбира се, за тия нейни дефекти не сѣ причина климатическитѣ и почвени условия.

Подбалканската ябълка сѣщо нѣма никаква пазарна стойностъ; нейниятъ вкусъ не задоволява дори скромнитѣ

български изисквания. А какви добри условия имаме за овощарство въ много кѣтове на България! Напр., Камчийската долина, Герловската котловина и други области. Необходимо е агрономическитѣ власти да проучатъ онѣзи области, кѣдето нашето овощарство би имало успѣхъ.

Орѣхътъ. Орѣхътъ е сѣщо единъ плодъ, който има постоянно търсене въ Европа, дори и въ Америка. Известни наши сортове дори превъзхождатъ много европейски такива, обаче никой досега не се е погрижилъ за поощрение насаждането на това благородно растение въ по-голъмъ размѣръ въ нашата страна; дори нѣма контролъ и върху туй, което се посажда. Дребнитѣ и костеливи сортове понижаватъ качеството на стоката и тѣхното поощряване по-нататѣкъ трѣбва да бѣде спрѣно. Нека забележа, г-да, че въ Южна Германия всѣки полски пазачъ прекарва известенъ курсъ, двегодишенъ, по овощарство и по полско законодателство. Той бди въ дадена областъ да не се посѣе никакъвъ другъ сортъ, освенъ опредѣления отъ властта. Сѣщото би било желателно да се въведе и у насъ. Посаждането орѣхи покрай нашитѣ шосета би било извънредно полезно; то би дало известенъ приходъ отъ тѣхното поддържане, както би дало и красиви изгледи, независимо отъ хубавата сѣнка. Даровитиятъ турски държавникъ Митхадъ паша още преди 55 години бѣше наредилъ въ Източна България покрай шосетата да бѣдатъ посадени орѣхи. И днесъ още има остатѣци отъ тия посадки въ Шуменско. Това е единъ признакъ на предвидливостъ и мъдростъ. Днесъ повече отъ всѣкога се налага да се следва неговиятъ примѣръ.

Зеленчукътъ. Зеленчукътъ за насъ, като южно-европейска страна, представлява не по-малкъ интересъ; толкова повече, че ние отъ много вѣкове минаваме за опитни и се славимъ като добри градинари. Отъ 30 до 40 хиляди души българи градинари емигрираха преди войнитѣ ежегодно въ Русия, Австрия и Германия, па дори въ Белгия и въ Холандия. Днесъ нашата емиграция на градинари е намалѣла на 7—8 хиляди души, сѣ изгледъ да спре съвсемъ и по този начинъ ще спре съвсемъ оня притокъ на чужди платежни срѣдства въ страната, на който тѣ сѣ източникъ. Днесъ въ Чехословакия се води срещу 2.500 наши градинари тамъ една упорита кампания за тѣхното изгонване, докато ние въ България търпимъ повече отъ 3 хиляди души чехи, техници и рѣководители на предприятия у насъ, които получаватъ може би трикратно и четирикратно по-голъмо възнаграждение, отколкото получаватъ нашитѣ градинари тамъ.

Министъръ Д. Гичевъ: Оставете какво пишатъ вестникитѣ. Никакво гонение на български градинари нѣма.

И. Куртевъ (нац. л): Правятъ се цитати отъ чехословашки вестници и отъ позиви въ Чехословакия противъ нашитѣ градинари тамъ. — Разбира се, ако днесъ тамъ не сѣ успѣли да ги прогонятъ, утре може би ще се наложатъ и тогава ние ще трѣбва да приберемъ въ нашата малка черупка и тия 2.500 градинари. Не е по-добра, разбира се, участъта на нашитѣ градинари и въ Полша, Ромъния и Унгария, кѣдето сѣщо сѣ стѣснявани, като не сѣ допущани българи работници, кѣдето се взематъ мѣстни работници и по този начинъ нашата емиграция все повече и повече намалява.

Въпросътъ за износъ на прѣсенъ зеленчукъ, па и на консервиранъ, ще трѣбва да се поеме и проучи добре. Австрийскитѣ, германскитѣ и полскитѣ пазари никога не ще престанатъ да поглъщатъ зеленчуци, особено пролѣтъ. Неуспѣшниятъ доматенъ походъ на г. Григоръ Василевъ, споредъ мене, трѣбва да бѣде продълженъ, но съ повече срѣжностъ и вещина, а съ по-малко громки приказки.

Идвамъ на другия въпросъ: транспортътъ. Тамъ се крие едно отъ голѣмитѣ препятствия, които срѣщатъ българскитѣ експорти. Нашиятъ износъ на Западъ зависи отъ каприза и отъ волята на нашитѣ сѣседи, на които ние сме конкуренти, макаръ и слаби, на западния пазаръ. Къмъ това трѣбва да се прибавятъ, разбира се, и политическитѣ разпри и недоразумения. Днесъ високи навла, утре ветеринарни конвенции. Други денъ переноспори листа се изпрѣчватъ като рибена костъ на нашето гърло и то тъкмо когато нашиятъ износъ на тия продукти е въ своя разгаръ. А Дунава, вие знаете, тихъ и многоводенъ, тече и отминава край насъ . . .

Министъръ Д. Гичевъ: Даже ни залива.

И. Куртевъ (нац. л): Даже ни залива. — . . . и ние сѣ скръстени рѣче гледаме намръщени великата рѣка, която

носи и носи отъ хилядилѣтия благосъстояние на земиѣ, които се миятъ отъ нея. Ние, разбира се, не сме морски народъ, имаме много слабо влѣчение къмъ мореплаване и къмъ параходство, но днесъ, г-да, успѣва този народъ, който по свои независими пѣтища стига до чуждитѣ пазари. Залисани въ нашитѣ вътрешни разпри, въ нашата неговорчивостъ, ние предпоставяме на чужденеца да върши най-важната стопанска работа, именно нашия експортъ. И той, г-да, я върши, но я върши, ръководенъ изключително отъ свои интереси и отъ свои груби смѣтки. Ние трѣбва да събудимъ дрѣмещитѣ сили на нашия народъ, като го подтикнемъ къмъ мореплаване и къмъ параходство, като го избавимъ отъ каприза и отъ зависимостта на съседи, като най-после стигнемъ сами въ Генуа, въ Милано и въ Барселона, като сами стигнемъ въ Виена и Братислава.

Тая пролѣтъ, г-да, нашиятъ износъ на яйца е насоченъ въ по-голѣмата си частъ къмъ Италия и къмъ Испания. Износътъ на птици е изключително за Италия. Особено съ тая именно страна ние не сме свързани съ никакви съобщения. Нашето параходно дружество, съ своитѣ нѣколко черупки, принася твърде малко полза на нашия износъ. Неговитѣ рейси за Цариградъ, за Пирея и за Александрия сѣ отъ твърде слабо стопанско значение. Пробудената Кемалистка Турция нѣма нужда вече отъ нашитѣ меса и отъ нашитѣ млѣчни продукти; Гърция издигна високи баристри за нашия вносъ, а египетскиятъ и палестинскиятъ пазари сѣ слабо проучени и слабо застъпени. Само случайнитѣ набѣзи на нѣкои наши смѣли и решителни търговци ни даватъ понѣкога перо на износъ къмъ тия страни. А колко пѣкъ трѣбва да се работи! Нашиятъ износъ на Изтокъ постоянно намалява и това трѣбва сериозно да ни замисли. По този въпросъ, може би, ще ни се удаде случай да говоримъ и другъ пѣтъ.

Сега искамъ да кажа нѣколко думи за самия законопроектъ. Нека ми бѣде позволено да кажа, че азъ го смѣтамъ за допълнение къмъ закона за експортния институтъ, въ който сѣщата тая материя е разглеждана по-обширно и по-детайлно. Има едно слабо противоречие въ двата закона, което трѣбва, споредъ мене, да бѣде изгладено. Докато по закона за експортния институтъ контролата на износа се възлага на специални секционни комитети, по настоящия законопроектъ тя се възлага на върховна контролна комисиия и на районни контролни комисиии. Задачитѣ на закона за експортния институтъ безспорно сѣ пошироки: да се изучаватъ условията на чуждитѣ пазари съ огледъ къмъ интереситѣ на нашия износъ; да се изучава българското стопанство и да се даватъ насоки на националното производство съ огледъ изискванията на чуждитѣ пазари; да се контролира износътъ на българскитѣ произведения, като се полагатъ грижи за типизацията, за опаковката и начинитѣ на изпращане на предназначениятѣ за износъ произведения, като се установява българска национална марка за износъ и пр. и пр. Въ закона за експортния институтъ, обаче, не е казано отъ кого се състоятъ тия секционни контролни комисиии. Завчера, когато се изготвяше отъ общия съветъ на експортния институтъ бюджетътъ на сѣция за текущата, 1932/1933 г., биле предвидена една специална секция за контролиране износа на зеленчуци и плодове. Въ изработената програма за дейността на института бѣше проектирано контролата при износа на зеленчуцитѣ и плодетѣ да се възложи на органитѣ на Министерството на земледѣлието, респективно агрономитѣ и специалиститѣ-овощари и лозари, въ сътрудничество съ вещи лица. Бюджетътъ на експортния институтъ, разбира се, е единъ проектъ, който още не е представенъ въ Министерския съветъ за одобрение. Споредъ мене, настоящиятъ законопроектъ замѣня правилника и определя състава и процедурата на контролата. Добре би било, споредъ мене, тия контролни комисиии, които се учредяватъ съ настоящия законопроектъ, да бѣдатъ приладени къмъ експортния институтъ, който обгръща тая материя по контрола и който има по-широки задачи. Двойствеността и разпокъсаността на институтитѣ и мѣроприятията не би била полезна за голѣмото дѣло на нашия експортъ. Всички институти и мѣроприятия по закона за експортния институтъ се уреждатъ отъ дветѣ стопански министерства — това на земледѣлието и това на търговията, първото, като производствено министерство, а второто като търговско-експортно. Експортниятъ институтъ, съобразявайки се съ състоянието на чуждитѣ пазари, има за целъ да влияе на производството въ страната чрезъ органитѣ на Министерството на земледѣлието, а на експорта — чрезъ тия на Министерството на търговията. Другъ е въпросътъ, ако се счита експортниятъ институтъ за излишенъ и не се мисли да бѣде учредяванъ. Тогава настоящиятъ законопроектъ е твърде умѣстенъ и навременъ, както и учредяването на контролнитѣ комисиии е не-

обходимо. Въ противенъ случай противоречието и двойствеността на всѣка цена трѣбва да бѣдатъ избѣгнати.

Въ заключение ще кажа, че ние ще гласуваме законопроекта съ надежда, че въ комисията той ще добие оная форма, която нѣма да го постави въ противоречие съ други закони и нѣма да създава двойственостъ и разпокъсаностъ въ властитѣ, които се грижатъ за производството, износа и за контрола на износа. (Ръкоплѣскания отъ мнозинството)

Председателстващъ Н. Захариевъ: Понеже нѣма други записани, има думата министърътъ на земледѣлието г. Димитъръ Гичевъ.

Министъръ Д. Гичевъ: Г. г. народни представители! Дребнестопанскиятъ характеръ на нашата страна принуждава нашето население да преминава изъ день въ день къмъ все по-специални, по-доходни и по-рентабилни култури, защото иначе изхраната на населението при тия малки размѣри на землевладение у насъ, особено следъ голѣмото обезценяване, което настѣпи въ ценитѣ на зърнитѣ произведения, извънредно много се затруднява. Бъдещето на България въ никой случай не може да бѣде нито въ тракторизацията, нито въ химизацията. Поради това, че България е много по-гѣсто населена отъ други нѣкои страни, които могатъ да ликвидиратъ съ своето зърно; поради това, че въ много райони нашата почва е безкрайно много изтощена и при нашия континенталенъ климатъ химическитѣ торове, поради сушата, не могатъ да окажатъ никакво въздействие, ние, въ България, колкото и да механизираме работата върху земята, не ще можемъ съ зърненото производство да свържемъ двата края и да създадемъ единъ честитъ, щастливъ животъ на народа. На насъ не ни остава нищо друго, освенъ да използваме особеноститѣ на нашия топълъ, юженъ климатъ, да използваме и почвата въ известни райони, където можемъ да добиемъ култури, на които почти имаме монополъ. И затова у насъ заслужаватъ едно особено голѣмо насърчение тия дребни нагледъ земледѣлски отрасли, които могатъ да ангажиратъ презъ повечето време въ годината труда на земледѣлския стопанинъ, могатъ да ангажиратъ повече работна ръка, но същевременно и възнаграждаватъ въ много по-голѣмъ размѣръ вложения трудъ, отколкото това става при зърненото производство.

Единъ пѣтъ констатирано, че ние трѣбва на всѣка цена, съ всички жертви — и колкото по-бърже, толкова по-добре — да ограничимъ производството на зърнени храни — разбира се, не до такива размѣри пѣкъ, че отъ експортѣри да станемъ импортьори, но да стигнемъ до положение на самозадоволяващи се, да престанемъ да изнасяме нашето зърнено производство на безценъкъ, да хвърляме труда си за изхранване на други, които стоятъ задъ нашитѣ граници — ние трѣбва да направимъ всичко за насърчение на дребнитѣ земледѣлски отрасли. Това ще бѣде за много скотовѣдни райони, където зърното съ нищо друго не може да бѣде замѣстено, но където то трѣбва да бѣде обрънато на животни и на животински продукти, които по-добре могатъ да заплащатъ труда на българския селянинъ.

Не е въ задачата ми сега да говоря за нуждата отъ отваряне и осигуряване пазари на нашето скотовѣдно производство, нито пѣкъ за срѣдствата, съ които бихме могли да постигнемъ това. Ние, обаче, въ последнитѣ години виждаме, че нашата страна би могла много щастливо да излѣзе на чуждитѣ пазари — особено на пазара на Централна и Северна Европа — както съ нашитѣ грозда и съ нашитѣ овоция, така също и съ нашитѣ зеленчуци.

За голѣмо съжаление, обаче, и тукъ ние виждаме, че както производството ни, така и търговията ни се намиратъ още въ едно твърде примитивно положение. Въ България досега възстановяването на лозарството е ставало безъ всѣкакъвъ планъ и безъ всѣкаква система. Едва напоследѣкъ, когато вече се преситихме съ вина, се обръна по-голѣмо внимание на десертнитѣ сортове грозда и предимно въ центроветѣ, които сѣ разположени по-близо до желѣзнопѣтнитѣ гари, откъдето експортътъ става много по-лесно. А гроздето е единъ артикулъ, който не може да издържа много далечния и по сухо транспортъ. Въ последнитѣ 4—5 години износътъ на нашитѣ десертни грозда въ чужбина се е почти удесеторилъ. Отъ това, което може да погълне пазарътъ на Централна и Северна Европа — около 150.000.000 кгтр. годишно — ако можемъ да изнесемъ само 1/4 отъ него, все пакъ ние имаме перспективитѣ на единъ бъдещъ износъ отъ 30—40 милиона килограма; и ние трѣбва още отсега да се подготвимъ да изнесемъ 10 пѣти повече грозде, отколкото сме изнесли въ последната година.

Същото може да се каже и за нашето овощарство. У нас има очертани много райони, които сж пригодни да ни дадат плодове, които се ценят, които сж се наложили, а други ще могат много успшно да се борят с конкуренцията на Югославия, Италия и на други държави, които сж също така, като нас, износвачи на грозде, плодове и зеленчуци. Кюстендилско се очертава като един район, където се произвежда сливата, която се оказва годна в борбата с конкуренцията дори на прочутите бошенски сливи.

Същото е и за ябълките. В Северна България има райони, където можем също така да развием овощарството — в подбалканските и балкански краища. Въ съвсем забравения и откъснат Делиорман, където ябълката е неподходяща, поради сухия климат, всичките тѣзи диви трънливи круши, които има там, които дават един негоден за нищо плод, освен за изсушаване и за варене на ошав през зимата, при една мобилизация на известни бригади, предварително подготвени в 1—2 години, биха могли да се превърнат в сортове, които да се търсят не само на вътрешния пазар, но да намѣрят цена и да могат да се наложат на външния пазар. Въ цѣлата тази област в Шуменско между Кабиюк и Индже напоследък сж правени опити с орѣхи, които опити сж дали извънредно добри резултати.

И ние вече организираме не случайни, любителски насаждения на овощни дръвчета, но едно масово, с план засаждане на цѣли комплекси в даден район. След предварително наблюдение и проучване какво най-добре би успло, с оглед на пазарните условия и на експортните възможности, засаждат се на едни мѣста комплекси с ябълки, на други мѣста с сливи, на трети мѣста с орѣхи. Въ Южна България специално ние искаме да използваме специалните климатически условия, като ще се обрне по-големо внимание занаят в нашите държавни разсадници на мекия бадем, на прасковата, на зарзалата и на ред други овощия, които не могат да вирѣят в студентите страни, и колкото и големо да бжде производството там, ние никога нѣма да бждем застрашени, че не ще можем да намѣрим пазар, че нѣма да можем да пласираме нашето производство.

Наред с тѣзи чисто агрономически грижи за увеличаване производството и за подобрене на неговото качество, ние трѣбва да положим грижи, за да излѣзе нашето производство на външния пазар в една форма, която би накарала външния консоматор не само да приема, но да дири, да предпочита нашето производство, защото така, както е било в началото, не може да бжде и в бждеше. Първоначално, когато нашите износители сами не бѣха подготвени, когато не бѣше подготвен и производителът, когато той бѣше лишен от уменията да опакова, от уменията да отдели годното от негодното, ние сме изнасяли една стока, която можеше още в първите години да компрометира нашето земледѣлско производство. Днес сж този контрол, който създаваме, ние съвсем нѣмаме за цел да попрѣчим на голѣмата задача, която законодателят е възложил на експортния институт — ако той нѣкога от книжно творение, от литература, добие кръв и плът и го видим да действа в нашия стопански живот; ние нѣмаме за цел да изземваме неговите задачи, да търсим пазари, да пропагандираме нашата стока, да осигурим тѣзи пазари. Това сж задачи на експортния институт. Също така ние съвсем не смѣтаме, че сж този законопроект сме изчерпали всичко, което трѣбва да се направи, за да улесним и осигурим износа на нашите плодове, зеленчуци, или пък на гроздата ни.

Всичките усилия, които могат да положат тѣзи наши контролни органи, които може да положи Министерството на земледѣлието, изолирани сами по себе си, нѣма да дадат она ефект, който е необходим за насърчението и подпомагането на тѣзи производства, ако ние нѣмаме организиран транспорт, ако Министерството на желѣзниците време не се слобие сж специални вагони, както за износа на нашите плодове, така и за износа на нашите птици, така и за износа на нашите замразени меса и на нашите зеленчуци. Също така много естествено е, че, ако време не се осигури безпрепятствен транзит през една, през две, през три държави, през които трѣбва да минат всички тѣзи наши произведения, всички усилия, и на производители, и на агрономи, и на контролни органи, които ще искат да накарат нашия производител — експортор, когато ще изнася, да знае да сортира своята стока, които ще

го научат да я типизира, които ще му дадат предварително и образци на опаковачните материали, в които трѣбва да я опакова за износ — всички тѣзи усилия, ако останат изолирани, нѣма да дадат резултатите, които можем да очакваме.

Ние, г. г. народни представители, вече сме правили един опит през изтеклото лѣто: почти сжщитѣ тия комисии, които предвиждаме сега в законопроекта, бѣхме ги предвидили в една наредба. Обаче, за да имат по-голяма сила разпорежданията относно санкциите за неподчинение на постановленията, смѣтахме за необходимо да замѣстим наредбата с закон.

Практиката през изтеклото лѣто даде добри резултати и показа, че наистина в това отношение има какво да се прави. Ние бѣхме принудени — не от злосторничеството, не от желание да ошетаваме нѣкои от експорторите — нѣколко вагони с сливи от гара Роман и другаде да ги спрем на границата, да не позволим да отидат в чужбина, където щѣха да компрометират българското производство. Сега в закона определяме, в всички райони, от които ще става експорт на български плодове и специално на грозде, да отидат агрономи, предварително подготвени и запознати с работата. Вещитѣ лица, членове в тия контролни комисии, от които народният представител г. Тодор Тонков се плаши и смѣта, че могат да бждат заинтересовани, или да партизанствуват, ние ги подбираме, преди всичко, от сръдната на самите заинтересовани хора в този бранш.

Въ районите, откъдето се изнася грозде, ние искаме от мѣстните лозарски дружества, лозарски организации, да ни посочат своите най-подготвени, своите най-добросъвестни, най-добри членове, които да участвуват в тия комисии. Същото правим и в овощарските и другите райони. А когато нѣкой смѣтне, че е жертва на несправедливост или на престараване от мѣстната комисия, той ще може да се обрне към централната комисия, която ние сме предвидили в законопроекта и там да направи своите оплаквания. Тая комисия има право въ всѣки момент да проконтролира дѣлата на мѣстните, районните комисии. Това въ никои случай не може да бжде прѣчка за износа.

През изтеклото лѣто ние бѣхме наредили, щото, когато има недоволство от решенията на мѣстната комисия, да не се забавя износьта на плодовете: превозването имъ продължава, но стоката се спира на границата при Драгоман, където пращаме централната комисия, която окончателно се произнася. Това, което трѣбва да бжде пустнато, пушаше се, а онова, което не биваше да бжде експортирано, задържаше се за вътрешността.

Тия органи на Министерството на земледѣлието, които имат за цел да организират и контролират износа, ще се явяват сжщевременно в районите, като информатори на населението за движението на цените. За тая цел ние сме наредили да могат да се получават сведения ежедневно чрез Българската земледѣлска банка. Получиме и съдействието на Дирекцията на пощите и телеграфите, които безплатно ще протелеграфирва бюлетините до всички пунктове, където ще се товарят било плодове, било грозде, за да може населението, сжщо и експорторите в всѣки момент да знаят цените. Тѣ ще имат сжщо за задача да научат населението как да бжде сортирана стоката, как да става нареждането ѝ, каква да бжде опаковката, формата на сѣда, въ който ще бжде поставена стоката и т. н.

Та азъ смѣтам, че сж този мъничък законопроект ние действително вършим една крайно полезна и необходима работа — насочваме нашето стопанство към производството на едни артикули, които наистина могат по-лесно да бждат пласирани. При този износ ние не ще срещнем нито страшната конкуренция на задоканските страни — които да залѣят Европа, както бѣше сжърнените произведения — нито пък на Русия. Защото ако сж трактори и сж масова работа можеш въ една година да удвоиш и утроиш производството на зърнени храни, съвсем не е сжщото сж производството на плодовете, които изискват особена почва, особен климат и дългогодишни грижи. Увеличението на производството на плодовете не става за една или две години, а изисква по-дълъг период от време.

Така ние ще можем да увеличим износа на тия поскѣпи артикули и да навакса по този начин намалението въ нашия национален доход, което имаме поради обезценяването на зърнените произведения и особено поради обезценяването на тютюните, които сж най-го-

лѣмото перо въ нашия износъ и чийто пласментъ, особено въ последнитѣ години, поради общото обедняване на свѣта и специално на нашитѣ консоматори, и поради запаситѣ, които има, става много труденъ и на най-низки цени и поради това тия, които сѣ разчитали изключително на него, сѣ поставени въ едно извънредно тежко положение.

Та съ този законопроектъ ние поемаме грижитѣ за организиране износа на едни по-специални артикули — гроздето, овощията и зеленчуцитѣ, за които ние ще можемъ наистина полека-лека да намѣримъ пазаръ въ чужбина. Макаръ че наши градинари отиватъ въ чужбина и тѣ научава на градинарството и ромънци, и чехи, и маджари, и поляци, все пакъ нашата земя, съ нашия по-топъл климатъ, ни дава привилегията да произвеждаме нѣкои зеленчуци по-евтино, да ги произвеждаме по-рано, да ги произвеждаме и по-добри по качество и да ги изнасяме.

Сѣщо така ние бихме могли да създадемъ известни малки, дребни индустриални предприятия, които да преработватъ частъ отъ нашитѣ овощия и частъ отъ нашитѣ зеленчуци, които въ преработенъ видъ да изнасяме въ чужбина. Ако ние можемъ да консервираме нашитѣ домати по студенъ начинъ и да добиваме салца, която има голѣмо приложение въ рибната консервна индустрия въ севернитѣ страни, въ такъвъ случай ние ще освободимъ нашитѣ градинари отъ грижата да търсятъ пазаръ на домогатитѣ въ сурово състояние и да ги продаватъ често пѣти на една цена, която не може да имъ плати превоза, кирията до пазара.

Сѣщо така съ износа не само на гроздето но и на сгъстена мѣстъ ние ще можемъ да облекчимъ нашитѣ винари и лозари, които днесъ преживяватъ криза.

Това сѣ, разбира се, въпроси, които нито могатъ да бѣдатъ разрешени само съ единъ законъ, нито пъкъ само за единъ сезонъ, защото, първо, изисква се приучване, привикване на хората къмъ тия нови производства, и второ, изискватъ се известни сръдства и известна организация, която, особено въ стопанската областъ, не може да се постигне така бързо и така лесно, както се желае, но която е необходима и полезна както за отдѣлнитѣ производители, така и за обществото и за държавата.

Убеденъ, че отъ всички васъ се съзнава ползата, която ще принесе настоящиятъ законопроектъ на не малко производители въ нашата страна, азъ се надѣвамъ, че народното представителство ще даде своето единодушно одобрение на законопроекта, който е предметъ на разискване. (Продължителни ржкоплѣскания отъ мнозинството)

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Които приематъ на първо четене законопроекта за контрола на гроздето, овощията и зеленчуцитѣ, предназначени за износъ, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Пристѣпваме къмъ четвърта точка отъ дневния редъ — първо четене законопроекта за вината, спиртнитѣ напитки и оцета.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта.

Замѣстникъ-секретаръ П. Попивановъ: (з): (Прочита законопроекта изцѣло, заедно съ мотивитѣ къмъ него — вж. прил. Т. I, № 64).

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Иванъ Дуковъ.

И. Дуковъ (з): (Отъ трубуната) Г. г. народни представители! Законопроектътъ, който внася г. министърътъ на земледѣлието, за вината, спиртнитѣ напитки и оцета е навремененъ, защото се явява въ единъ моментъ, когато винаритѣ сѣ въ едно тежко положение, въ една голѣма криза. Ние имаме добро лозарство. То се дължи на интелигентността на лозаритѣ и голѣмитѣ усилия, които сѣ направени отъ агрономската власть. Въ винарско отношение ние сме много надире. Нашитѣ лозя даватъ хубаво десертно грозде, но нашитѣ винари сѣ много неподготвени. Досега агрономската власть имаше за целъ да подготви добри лозари, но не ги е подготвила да бѣдатъ добри винари. Въ България сѣ малки изключения има малко натурални вина, които сѣ добре приготвени. Засега нашето винарство е примитивно.

И днесъ законопроектътъ, който внася г. министърътъ на земледѣлието, за подобрене и натурализация на вината е умѣстенъ и добъръ. Този законопроектъ е повече стопански, отколкото фискаленъ. Агрономската власть досега ни учеше да садимъ и обработваме добре лозята си, но трѣбва Министерството на земледѣлието, респек-

тивно отделение, да се погрижи да подготви лозаритѣ и винаритѣ да приготвяватъ доброкачествени вина. Ако трѣбнатъ агрономитѣ, както предвижда законопроектътъ, да преследватъ винаритѣ и да имъ съставятъ актове за тѣхнитѣ недоброкачествени вина, между агрономитѣ и лозаритѣ ще се поведе борба и нѣма да бѣде добъръ краятъ. А не трѣбва да се забравя, че между агрономитѣ и лозаритѣ е имало добри отношения и агрономитѣ сѣ подпомагали лозаритѣ да създадатъ добри лозя и доброкачествени вина. Ако агрономитѣ бѣдатъ натоварени съ контрола на вината, тѣ се явяватъ като представители на фиска и щомъ намѣрятъ недоброкачествени вина, ще съставятъ актове и по този начинъ ще се изкопае голѣма пропасть между лозари и винари, което не е въ интереса на нашето младо винарство. Агрономитѣ трѣбва да останатъ само ръководители. Заради туй Министерството на земледѣлието трѣбва тепърва, съ тоя законопроектъ, да се погрижи да подготви винаритѣ, какъ да обработватъ добре вината си. Туй винарство, което го има въ България, е въ много примитивно положение. Добро винарство имаме въ голѣмитѣ предприятия. Тѣ могатъ да получатъ по-доброкачествени вина, защото иматъ сръдства за обработка на гроздето и виното. Но въ малкитѣ центрове, гдето хората сѣ по-бедни, тамъ кооперациитѣ трѣбва да обединятъ дребнитѣ лозари. Държавата е длъжна да подпомогне на винаритѣ, като имъ построи въ лозарскитѣ центрове кооперативни изби и като ги дава подъ наемъ на самото население. Ако ли нѣкъде има създадени кооперации, държавата да имъ дава помощи, за да обработватъ по-добре своитѣ вина. По такъвъ начинъ вината ще могатъ да се обработватъ по-добре и ще се предотврати подбиване цената презъ гроздобера, защото лозаритѣ, които нѣматъ сѣдове, продаватъ гроздето на евтина цена. Въ миналото д-ръ Танчевъ, управителъ на Българската земледѣлска банка, създаде една кооперативна изба въ Карлово, когато нейното мѣсто не бѣше тамъ при наличността на Анхяло, на Татаръ-Пазарджикъ, където има по-развито лозарство. Ако въ тия мѣста има такива кооперативни изби, ще се получатъ по-доброкачествени вина, ще се запази пазарътъ и ще се получатъ по-добри цени.

Сега сѣщата политика се води отъ г. д-ръ Сакаровъ, който иска да построи кооперативна изба въ Враца. Въ Враца нѣма смисълъ да се построява кооперативна изба, както и въ Севлиево. Пословично е станало между лозаритѣ: „Дето има мѣгла, тамъ грозде не става“. Въ Враца и въ Севлиево гроздето не може да узрѣва и тамъ не може да има доброкачествено вино. Кои сѣ били съображенията на г. д-ръ Танчевъ да построи кооперативна изба въ Карлово и на г. д-ръ Сакаровъ да построи такава въ Враца, не зная, но такива кооперативни изби трѣбва да се построятъ въ голѣмитѣ лозарски центрове.

Министъръ Д. Гичевъ: Въ Сухиндолъ нѣмате ли?

И. Дуковъ (з): Имаме, но тя не е държавна. — Така ще може да се запазятъ по-добритѣ пазарни цени за вината.

Ако г. Григоръ Василевъ бѣше стоялъ още на власть като министъръ, той можеше да построи изба и въ Трънъ, където нѣма никакви лозя. Ако г. министърътъ на земледѣлието иска да помогне на лозаритѣ, той трѣбва да имъ построи, въ съгласие съ Лозарския съюзъ, такива изби въ центрове, където лозарството е развито. А гдето има построени изби досега, по частна инициатива, кооперативни, да бѣдатъ подпомогнати съ кредитъ, за да могатъ да си обработватъ по-добре вината.

Министерството на земледѣлието трѣбва да има специално отделение, което да се грижи за контрола на вината, а не самитѣ агрономи да контролиратъ лозаритѣ и винаритѣ. Тѣ трѣбва само да учатъ лозаря и винаря.

Г. министърътъ на земледѣлието съ този законопроектъ, който внася, цели да намѣри пазаръ на вината въ България. Той задължава всички кръчми, всички ресторанти и кафенета да харчатъ безалкохолно вино, гроздовъ сокъ, както досега държавата е задължавала всички ония, които иматъ патентъ за продажба на спиртни питиета, да продаватъ тютюнъ и кибритъ въ своитѣ заведения. Повтарямъ, г. министърътъ на земледѣлието има за целъ да намѣри пазаръ, да намѣри дебеше на вината. Азъ препорѣчвамъ да се прави отъ гроздовъ сокъ и лимонада, като се даватъ известни привилегии на тѣзи содоломонадени фабрики, които ще приготвяватъ лимонада отъ гроздовъ сокъ. По такъвъ начинъ ще може да се пласира въ страната по-голѣмо количество гроздовъ сокъ.

Въ законопроекта се казва, че Министерството на земледѣлието разрешава въпроса за подобрене, за усиляване

на вината въ моменти, когато, при голъми дъждове, реколтата е много слаба и гроздето е недоброкачествено. Въ законопроекта се казва, че въ такива случаи министерството определя въ кои центрове да се подсилват вината съ захаръ. Азъ предлагамъ, вмѣсто министерството да определя къде да се подсилватъ вината съ захаръ, това право да се предостави на общинитѣ, като тѣ съставятъ комисия отъ агронома, общинския кметъ и представителъ на лозарското дружество и тази комисия да определя, дали въ дадения лозарски центъръ има нужда да се подсилватъ вината съ захаръ, или не. Министерството на земледѣлието да има само право на вето, да каже дали е съгласно за таква подсилване на вината или не. Ако се тръгне по другия пътъ, т. е. отгоре да се разрешава този въпросъ, може да се случи следното. Лозята сж, да речемъ, въ добро състояние, но въ навечерието на гроздобера паднатъ дъждове и гроздето се разваля. Въ такъвъ случай, докато се иска разрешение отъ министерството, ще се загуби много време, когато самата ферментация става бърже. Ето защо въ такива случаи трѣбва да се възприеме комисия, въ съставъ отъ агронома, кмета и членъ на лозарското дружество, да разреши въпроса за подсилването на вината въ дадено мѣсто съ захаръ.

Законопроектътъ, който е представенъ, е навремененъ. Въ комисията ще трѣбва да се направятъ въ него известни поправки. Азъ вѣрвамъ, че г. министърътъ на земледѣлието ще възприеме тия поправки и по такъвъ начинъ ще може наистина да се подпомогне на нашитѣ винари. Когато става въпросъ за подпомагането лозаритѣ, когато става въпросъ за подпомагането винаритѣ и за рационализирание винарството, единъ отъ най-важнитѣ фактори, който ще играе въ това отношение роля въ България, сж агрономитѣ и то агрономитѣ, свършили у насъ. Едно, обаче, което е неудобно въ това отношение е, че тѣ следватъ въ София, а опитното имъ поле е въ Сарамбей. Свърхъ това агрономическиятъ факултетъ у насъ нѣма специални винарски изби за практически занятия. Затова препоръчвамъ агрономическиятъ факултетъ за напредъ да бжде премѣстенъ въ Садово или въ Плъвентъ, където има всички благоприятни условия за подготовка на добри агрономи. Само така въ бждеще свършилитѣ нашия агрономически факултетъ агрономи ще бждатъ полезни и най-много ще допринесатъ за преуспѣването на тая страна. (Ръкоплѣскания отъ земледѣлцитѣ)

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Георги Каназирски.

Г. Каназирски (д. ср): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Законопроектътъ за вината, спиртнитѣ напитки и оцета, внесенъ отъ г. министра на земледѣлието, е отъ първостепенно значение. Той засѣга единъ голъмъ брой градски и селски земледѣлски стопани. Той има за целъ да охрани тѣхнитѣ интереси. Той цели сжщо защитата на интереситѣ и на консоматоритѣ. Но онова, което споредъ мене е най-важно и най-интересно въ тоя законопроектъ, то е, че чрезъ него за пръвъ пътъ въ по-широкъ мащабъ се прави опитъ за една интензивна намѣса на държавата, и то по законодателенъ редъ, въ единъ отраслъ на нашето земледѣлско производство, за да тласне, както е казано въ самитѣ мотиви къмъ законопроекта, винарството къмъ съвременнитѣ изисквания на пазаритѣ и къмъ подобрене качествата на вината.

Една отъ проявитѣ на кризата, която преживява днесъ нашето земледѣлие — криза, която се дължи преди всичко на свръхпроизводството въ свѣтовното земледѣлие — сж затрудненията, които се изпрѣчватъ по пътя на пласиране продуктитѣ на нашето земледѣлско производство. Тѣзи затруднения, наредъ съ общитѣ причини за кризата, се дължатъ въ голъмъ размѣръ и на чувствителността на международнитѣ пазари по отношение качеството на предлаганитѣ продукти. Подхранвана отъ масовото предлагане на стандартизирани и безупрѣчни въ всѣко отношение земледѣлски продукти, тази чувствителностъ въ последнитѣ две години е вземала едвали не болезненъ характеръ. Малки примѣси, малка разлика въ цвѣта на продукта, не дотамъ добре подредена, небрежна опаковка се таксуватъ като единъ голъмъ дефектъ въ качеството. Ако пазарътъ въобще даде цени за такива продукти, той дава цени такива, които сж значително по-низки отъ тѣзи дадени за добритѣ, безупрѣчнитѣ продукти. Разликата въ ценитѣ въ никои случай не се оправдава съ разликата въ качеството. Едвали не низкитѣ цени иматъ характеръ на наказателна санкция, като-че-ли искатъ да кажатъ: г-да! Даваме ви тѣзи низки цени, за да ви накажемъ за наив-

ността и нахалството да се явявате на пазара съ такива продукти, съ вашитѣ примѣси, съ вашитѣ небрежни амбалажи, съ вашитѣ стоки, които не отговарятъ на установенитѣ норми, когато пазарътъ е толкова препълненъ съ отлични продукти, когато ни молятъ отъ всички страни — „Елате ни вземете стоката, стока чиста, добра, отлична, стока сандартизирана, отлично амбалирана“ — а пъкъ вие се явявате съ едни продукти, които сж смѣсени, които сж лошо амбалирани, които нѣматъ добъръ цвѣтъ и т. н. и т. н. И, разбира се, това е обяснимо при голъмата криза, която днесъ преживява, както казахъ, земледѣлското стопанство. Загубитѣ, които понася земледѣлското стопанство въ това положение, отъ тоя редъ на нѣщата, сж извънредно голъми.

Всѣки день на Анверския пазаръ нашитѣ зърнени храни сж бити съ нѣколко пункта, само заради това, че тамъ тѣ се явяватъ съ много примѣси. И биенето, както казахъ, на ценитѣ не се обяснява само съ разликата въ качеството, защото, когато на пазара въ Анверсъ ние предлагаме 100 кгр. пшеница, която има 6% примѣси — значи 94 кгр. пшеница и 6 кгр. примѣси — на насъ не ни даватъ за тия 100 кгр. стойността на 94 кгр. пшеница и не ни пресмѣтатъ стойността на труда, който би се употребилъ, за да се пречисти пшеницата, а ни даватъ цена съ 10 пункта по-ниско — просто, защото нѣматъ нужда отъ тия храни. Толкова е голъмо предлагането на чисти и добри храни, че ни налагатъ едва ли не една наказателна санкция, за гдето нашитѣ храни иматъ примѣси. Така е и съ цѣль редъ други продукти. Азъ ще спомена само бѣлата царевича, която не допускатъ въ Италия, защото има примѣси жълта царевича. И едното и другото е царевича, обаче италиянскитѣ закони — по съображения, които не можахъ да провѣря какви сж — не допускатъ бѣлата царевича, която има повече отъ 3—4% смѣсъ съ жълта. И затуй нашата бѣла царевича не може да намѣри пазаръ въ Италия. Това е единъ примѣръ, който показва нехайството отъ страна на производителя. Единъ нашъ продуктъ, който въ даденъ моментъ се цени по-добре отъ жълтата царевича, не може да намѣри пласментъ въ единъ пазаръ, който е много близкъ до нашия и където се купуватъ значителни количества отъ нашитѣ земледѣлски произведения. Преди нѣколко години знаете, че нашиятъ износъ на грозде — най-доброто грозде, каквото се произвежда въ Европа — претърпѣ едва ли не катастрофа, защото ние се явихме на западния пазаръ съ амбалажи въ газени сандѣци и, разбира се, бѣхме сложили вътре и узрѣли, и неузрѣли, и развалени сортове.

Днесъ започваме да констатираме известни затруднения и въ пласмента на нашитѣ млѣчни произведения. При това особено трѣбва да се има предъ видъ, че тия произведения се пласиратъ на единъ не особено претенциозенъ пазаръ, какъвто е ориенталскиятъ пазаръ. Това иде да покаже, че нашитѣ конкуренти, които сжщо сж ориенталци, каквито сж сърбитѣ и отчасти вече турцитѣ — имамъ предъ видъ египетския пазаръ за нашитѣ сирена и за нашия кашкавалъ, а сжщо и грѣцкия пазаръ — трѣбва да сж отишли вече нѣколко крачки напредъ, за да може да се почувствува недостатъчно доброто качество на нашитѣ продукти, та да можемъ да бждемъ конкурирани ние и по качество.

При това положение на нѣщата, ясно е, какво значение могатъ да иматъ за нашето стопанство всички онѣзи мѣропринятия, които иматъ за целъ да установятъ и да подобрятъ качеството на нашитѣ земледѣлски продукти. Наивно би било, г. г. народни представители, обаче, да мислимъ, че само по пътя на законодателнитѣ мѣрки ние бихме могли да подобримъ качеството на нашитѣ земледѣлски продукти. Където производителитѣ, чрезъ собственъ опитъ — подпомогнати, разбира се, и отъ една по-дългогодишна и по-дълготрайна просвѣтна работа отъ страна на държавата — не сж достигнали до единъ минимумъ отъ технически напредѣкъ; където въ съзнанието на всички не е проникнала необходимостта отъ модернизирание на производството, тамъ такава една държавна намѣса за подобрене качеството по законодателенъ редъ е предварително осъдена на неуспѣхъ. Е ли тази предварителна работа извършена въ достатъченъ размѣръ отъ нашия земледѣлски производител, подготвенъ ли е той технически, а сжщо и психологически, за да могатъ мѣропринятия отъ характера на това, което днесъ обсъждаме, да дадатъ очакванитѣ благоприятни резултати? Отговорътъ, споредъ мене, е положителенъ. Въ продължение на нашето полувѣковно свободно съществуване Министерството на земледѣлието, макаръ и да е липсвалъ единъ генераленъ планъ, макаръ и да е липсвала последовател-

ност, все таки е успяло, чрез своите органи, чрез своите училища, чрез своите образцови стопанства, чрез пропаганда и други още мероприятия, да възбуди у нашия земеделец голъм интерес към подобрене на неговото производство.

Заедно съ това, у насъ има и личния опитъ отъ онова, което нашата временна емиграция въ Америка, както и нашитѣ градинари, които ходятъ въ близки и по-далечни страни, сѣ видѣли тамъ. Най-после идва и отзвукъ отъ онова, което бихме могли да наречемъ нови въвежения въ областта на земледѣлското производство и което е проникнало и прониква и въ най-затѣтителнитѣ селски колиби. Може би нѣкои ще намѣрятъ, че въ това отношение съмъ голъмъ оптимистъ. Трѣбва да кажа, че заключението си азъ вадя отъ наблюдения и отъ собственъ опитъ. Като ръководител на Дирекцията за закупуване и износъ на зърнени храни, азъ направихъ опитъ въ широкъ мащабъ да възбудя у производителите на зърнени храни интересъ къмъ това да изважда на пазара по-чисти храни, особено жита. Това азъ направихъ чрезъ широка пропаганда и чрезъ нареждане на такива цени, които обезщетяваха земледѣлца за труда, който той ще положи, за да прочисти хранистѣ си, като му даваха възможностъ да получи за прочистенитѣ продукти, макаръ и тѣ да сѣ останали въ по-малко количество, по-голѣмо възнаграждение, отколкото би получилъ, ако би донесълъ на пазара непрочистени продукти. Резултатитѣ бѣха извънредно благоприятни, толкова добри, че даже въ известенъ моментъ дирекцията бѣ поставена въ затруднение, защото се намѣри предъ грамадни количества съвършено чисти жита тамъ, където не очакваше, базирайки се върху дотогавашнитѣ анализи, да ги намѣри. Такива затруднения, наистина радостни, се явиха въ нѣкои пунктове, особено при продажбата.

Заедно съ това, ще спомена и опита, който ние всички наблюдаваме съ въвеждането на две нови култури, които до преди 15 години се смѣтаха като привилегия на нѣкои други страни. Касае се, преди всичко, за широкото разпространение на сѣнето на тютюна, една култура, която се смѣташе като привилегия само на турци или на гърци или на едно специално население, което отъ памети въка се занимава съ нея. Смѣташе се, че отъ днесъ за утре единъ нашия селянинъ не може да стане тютюнопроизводител. Действителността показва, че това не е така и че нашиятъ селянинъ-производител притежава качества, съ които може бърже да се приспособи къмъ новитѣ култури и да ги произвежда. Същото е и съ производството на слънчогледа, една култура, която, поради липсата на мазнини презъ голѣмата война, се проагитира отъ Дирекцията за стопански грижи и можа да намѣри голѣмо разпространение у насъ.

Г. г. народни представители! Направихъ дълъгъ предговоръ, за да подчертая важността на законопроекта отъ гледна точка на държавна намѣса въ земледѣлското производство и за да изтъкна веднага следъ това, колко внимателно ще трѣбва да бѣде положено отъ всички ни, отъ цѣлото народно представителство както въ пленума, така и въ комиситѣ, при обсъждането на предложението на законопроекта. Защото, отъ правилното разрешение на тази задача, отъ обстоятелството дали ние ще дадемъ за нашитѣ условия възможно най-свършенъ законъ за вината, спиртнитѣ напитки и оцета, зависи не само успѣхътъ и доброто бѣдене на нашето лозарство и винарство, но ще зависи и тонътъ, който ще се даде за цѣлата бѣдеща дейтелностъ въ това направление. Споредъ мене, тоя законопроектъ ще трѣбва да бѣде последванъ отъ други, които ще трѣбва да целятъ подобренето на нашето зърнено производство, на нашето млѣчно производство и др. Отъ успѣха на закона за вината, спиртнитѣ напитки и оцета ще зависи и успѣхътъ на мероприятията, които току-що споменахъ.

Г. г. народни представители! Освободителната война презъ 1877/1878 г. завари въ нашата страна едно цвѣтущо лозарство. Обаче, за съжаление, то се запази много късо време. Въ 1883 г. вече се явиха първитѣ признаци на филлоксерата въ Видинско и следъ това тя вече бързо залѣ всичкиятъ лозя въ нашата страна. Пространството, което сѣ заемали лозята въ това време, не е известно, защото липсватъ статистически данни. Споредъ първата земледѣлска статистика отъ 1897 г. се вижда, че България по него време е имала 1.148.000 декара засѣти съ лозя при едно производство отъ 150.000.000 кгр. грозде, равно на 80.000.000 литри вино. Възстановяването на лозята съ американски прѣчки не е вървѣло съ сѣщия темпъ, съ което е вървѣло унищожаването на старитѣ лозя. Така че, даже въ 1930 г., въпрѣки че отъ тогава сме насадили извънредно

много лозя, ние не сме достигнали цифратъ отъ 1897 г. Ние имаме въ 1930 г., споредъ статистиката, около 86 хиляди декари лозя, които сѣ дали, обаче, много повече плодъ. Поради по-рационалното производство, поради подбора на сортоветѣ, въобще поради напредъка на нашето лозарство, тѣ сѣ дали около 300 милиона килограма грозде, равно на около 120—150 милиона литри вино, всичко това на обща стойностъ около 1 милиардъ лева.

Съ това производство, г. г. народни представители, се занимаватъ нѣколко десетки хиляди производители. Да защитимъ тѣхния интересъ, както казахъ и въ началото, да ги подтикнемъ къмъ едно модерно производство, е целта на настоящия законопроектъ. Нека имаме, г. г. народни представители, предъ видъ, че при нашия климатъ, ние имаме много добри условия за едно отлично лозарство и винарство — едно лозарство, което може да ни даде десетни сортове, които се закрилятъ чрезъ законопроекта, който току-що се гласува на първо четене, едно винарство, което ще ни даде и отлични сортове вина. Както преди малко ми изтъкна моятъ уважаемъ приятелъ г. Ранко Маджаровъ, ние имаме въ известни райони вина, които приличатъ на реинскитѣ, въ други райони имаме вина, които приличатъ на вината, които излизатъ отъ централна Франция, най-после ние имаме вина, които приличатъ на грѣцкитѣ и които може да се употребяватъ много добре за купажъ. Това сѣ вината, които излизатъ отъ Станимашко, вината, които излизатъ отъ Чирпанско, вината, които може да се произвеждатъ къмъ Петричко и по долината на рѣка Марица.

Преминавайки къмъ самия законопроектъ, азъ ще си позволя да обърна вниманието на нѣкои несъобразности и неспѣлности, които смѣтамъ, че комисията може да вземе предъ видъ при разглеждането на законопроекта.

Предъ всичко, споредъ менъ, законопроекта е твърде много обширенъ, той съдържа твърде много материалъ, който може да бѣде отнесенъ къмъ правилницитѣ, които ще се изработятъ за неговото приложение. Имайте предъ видъ, г. г. народни представители, че тукъ се касае за една до голѣма степенъ техническа материя, която може да бѣде различно третирана, съ огледъ на развитието на винарството у насъ, съ огледъ и на напредъка на науката. Правилницитѣ сѣ административни разпореджания, тѣ винаги могатъ да бѣдатъ измѣнявани и допълвани по нареждане на министъра. Измѣнения, обаче, въ закона могатъ да ставатъ само по реда, предвиденъ отъ конституцията — чрезъ Народното събрание. Ето защо, поставянето въ самия законъ на такава техническа материя, която подлежи на измѣнения, представлява единъ дефектъ, защото прави доста трудно евентуалнитѣ измѣнения въ закона, измѣнения, които могатъ да бѣдатъ наложени отъ положението на нѣщата у насъ, а сѣщо, както казахъ, и отъ напредъка на науката. Така че въ това отношение азъ си позволявамъ да препорѣчамъ на комисията да направи единъ общъ прегледъ на законопроекта и да извади отъ него всичко онова, което би могло да отиде въ правилницитѣ за приложението на този законъ, които правилници ще бѣдатъ десетина, може би 15, защото се третира най-разнообразна материя, а въ законопроекта да се остави това, което е най-характерното за него, за да могатъ навреме да се правятъ въ правилницитѣ всички поправки, които биха се явили като необходими.

Още въ първитѣ редове отъ текста на законопроекта, г. г. народни представители, азъ се натъквамъ на една несъобразностъ, която ме смущава. Това е алинея втора отъ чл. 2 на законопроекта, където се казва: (Чете) „Разрешава се съхранението на гроздовия сокъ само чрезъ пастиоризиране, филтриране, охлаждане, смѣстване или прибавка на натриевъ бензоатъ“.

Позволявамъ си да навѣдза въ една подробностъ, за което моля да бѣда извиненъ, защото въ тази материя азъ не съмъ лаикъ, ами съмъ до известна степенъ отъ занаята — билъ съмъ въ продължение на 10 години асистентъ по химия въ Университета. Касае се за стерилизация, касае се за запазване на гроздовия сокъ отъ ферментация, чрезъ прибавка на едно химическо съединение, наречено натриевъ бензоатъ, което трѣбва да спре ферментацията. Имайте предъ видъ, г. г. народни представители, че, наредъ съ натриевиятъ бензоатъ, има още едно друго химическо съединение за спиране ферментацията на гроздовия сокъ, което се нарича салицилова киселина. Всѣки отъ васъ знае, че тя извънредно много строго се преследва отъ закона; всѣки знае, че маса вина сѣ били конфискувани заради това, че е била намѣрена у тѣхъ салицилова киселина. Вѣрно е, че натриевиятъ бензоатъ, който е подобенъ на салициловата киселина, е много по-слабо вреденъ отъ нея, но въ всѣки случай е вреденъ. Известни

законодателства на Запад допускат натриевият бензоат, обаче в малки количества и то за продукти, които се консумират в малки количества. Напр., швейцарското законодателство допуска натриев бензоат 1%, или 1 грам на 1 литър, за плодови желета — нѣщо като нашитѣ сладка. Известно ви е, че желето се яде съ лъжичка и в малко количество, така че ако единъ човѣкъ консумира на денъ, да кажемъ, 50 грама желе, то той ще консумира заедно съ него и $\frac{1}{20}$ отъ грама натриев бензоат, което количество не е особено вредно. Като се има предъ видъ, обаче, че се иска да се допусне употребата на натриев бензоат при стерилизирането на така наченитѣ безалкохолни вина и като се има предъ видъ, че безалкохолното вино е продукт, отъ който може да се изпие единъ, два, три литра — наистина това ще бѣде изключение, но въ всѣки случай нѣма да се консумиратъ 50 грама, а ще се консумира най-малко до половинъ литъръ наведнѣжъ — и че тази консомация може да се повтори нѣколко пѣти на денъ, ще се види, че натриевият бензоат — а той е допуснатъ вече съ единъ правилникъ за вината въ единъ размѣръ до единъ грамъ на литъръ — който може да се вкара въ организма на консоматора, ще бѣде единъ-два грама на денъ, а науката казва, че вкарването на такова количество натриев бензоат въ организма на човѣка не е добро за здравето. Освенъ това науката казва, че ако ще допуснете известни вредители за здравето вещества, то трѣбва да ги съобщите на този, който ще ги консумира, който ще ги употребява. Следователно, наредъ съ съмнението, дали е направено добре, че е допуснато въобще да се поставя натриев бензоат за стерилизирането на безалкохолнитѣ вина, ще трѣбва веднага да повдигнемъ и въпроса: не трѣбва ли това нѣщо да се обяви на консоматора? Западнитѣ законодателства постановяватъ обявяването на такива прирѣзки на консоматора. Когато се касае за продукти, които се консумиратъ в малки количества, може да се изпусне това обявяване, но обикновено на консервиранитѣ продукти, като, напр., сокъ отъ домати, лимоновъ сокъ, употребяванъ за лимонада и т. н., винаги на етикета стои: „Консервиранъ съ половинъ или единъ грамъ на литъръ натриев бензоат“, за да може този, който консумира този продукт, да си прави смѣтката, дали желае да консумира и натриев бензоат или не желае. Това е единъ принципъ, прокаранъ и поддържанъ и отъ съвременната хигиена. Даже и за такива продукти съ такива дезинфекциращи или стерилизиращи вещества, за които може да има две мнения, нека бѣде добре освѣтленъ консоматорътъ, който ще ги консумира, за да си каже той волята, желае ли да ги консумира или не, и да не изпада въ положението на една животинка, върху която се правятъ експерименти, да не констатира нѣкой денъ, че не е направилъ добре, като е консумиралъ известно количество безалкохолно вино и е гълталъ по два грама на денъ натриев бензоат. Има излъзла вчера или онзи денъ една бележка въ единъ отъ вестникитѣ съ единъ много застрашителенъ надписъ: „Единъ атентатъ срещу народното здраве“, написана отъ единъ мой колега химикъ, който цитира най-нови работи по този въпросъ. Той, напр., цитира, че споредъ работата на д-ръ Кьонигъ, която е публикувана въ бр. 97, 1931 г., на *Chemischer Zeitung*, едно списание химическо въ Германия, бензоатитѣ подобно на салициловата киселина действуватъ доста силно антисептично и особено силно затрудняватъ разтварянето на бѣлтъчнитѣ вещества отъ стомашния сокъ. Тѣ парализиратъ действието на стомашния сокъ и бѣлтъчнитѣ вещества, които сж погълнати, като месото, напримеръ, и които при нормални условия се разтварятъ отъ стомашния сокъ, да кажемъ, въ продължение на два часа, при присѣтствието на натриев бензоатъ, и то въ количество едно на хиляда, разтварянето на бѣлтъчнитѣ вещества се забавяло до 24 часа. Такива констатации сж отъ характеръ да смутятъ и хора като менъ, които доста оптимистически гледатъ на такива работи и глътатъ доста голѣми количества цѣрове. Азъ съмъ отъ тѣзи, които глѣта много и отъ натриев бензоатъ, но когато се касае за интереситѣ на по-широкъ кръгъ хора, тогава безъ съмнение трѣбва добре да помислимъ и да наредимъ така, щото консоматорътъ самъ да реши дали да консумира безалкохолно вино, като вижда надписа, или пъкъ ние да помислимъ дали трѣбва да допуснемъ въ такъвъ размѣръ натриев бензоатъ.

Въ всѣки случай азъ смѣтамъ, че тази материя трѣбва особено добре да бѣде разгледана и то въ пълно съгласие съ Главната дирекция на народното здраве. Тамъ имаме хора, които сж запознати съ работата и нека тѣ да кажатъ последната дума. Защото, г. г. народни представители,

трѣбва да ви кажа и единъ детайлъ около тази работа. Известно ви е, че тукъ се регламентира една материя, въ която сж заинтересовани въ голѣмъ размѣръ производители и посрѣдникитѣ. Имаме производители-лозари, имаме и винари търговци, имаме едно преплитане на тѣхнитѣ интереси, които, ако не сж въ голѣмъ конфликтъ, то въ всѣки случай може да се каже, че поради по-особената подготовка на питейнопродавцитѣ и търговско-винарското съсловие, нѣкакъ-си тѣхнитѣ интереси могатъ по-успѣшно да бѣдатъ изкарани на предна линия, а интереситѣ на лозаря, който копае, който не особено е просвѣтенъ, нѣкакъ-си оставатъ на сѣнка. Прочее, активниятъ елементъ сега въ защита на общо лозарскитѣ интереси като-че-ли е повлиянъ до известна степенъ отъ винаритѣ търговци. Не искамъ да кажа, че тѣ сж вземали пълното ръководство въ рѣшетѣ си, но иматъ една голѣма доза отъ влияние и тѣ, мисля, искатъ допускането на този натриев бензоатъ. И даже чувамъ, че когато се е правѣлъ съответниятъ правилникъ отъ Дирекцията на народното здраве, при всичко че дирекцията не особено е била наклонна да го допусне, така се е настоявало, щото науката като-че-ли си е затворила очитѣ. Нека това нѣщо да се има предъ видъ въ комисията и нека добре да се вни-мава, когато се явяватъ разнитѣ съсловия да защитаватъ своитѣ интереси, колко трѣбва да се даде ухо на исканията на всѣко съсловие, защото всѣки красноречиво може да защити своитѣ интереси, но ние, които сме събрани, за да координираме интереситѣ на всички, трѣбва всѣкому да дадемъ, колкото му се пада. Имайте предъ видъ, че се касае тукъ за продукт, който евентуално, въ даденъ моментъ, могатъ да бѣдатъ изнесени въ странство, имайте предъ видъ, че на Западъ се държи твърде много за това, което се нарича хигиена и охрана на народното здраве и нека се стараемъ, когато правимъ закони отъ характера на днешния, да държимъ смѣтка за това, което минава като здрава монета на Западъ. Допустнемъ ли нѣкои неспособности, ние рискуваме да се компрометираме на Западъ, да минемъ като една страна, въ която така нѣкакъ-си презъ прѣсти се гледа при законодателството, презъ прѣсти се гледа на това, което се нарича наука, което е съ положителностъ установено, и съ съмнение да се отнасятъ къмъ нашитѣ продукти. Ще имамъ малко по-късно случай да ви покажа едно друго такова опущение.

Но понеже споменахъ, г. г. народни представители, безалкохолно вино, нека ми бѣде позволено да съобща нѣщо и за този продуктъ. Най-напредъ не може да има безалкохолно вино, защото най-важното на виното е алкохолътъ. Нѣма да бѣде вино, ако нѣма алкохолъ. Измислено му е едно несполучливо име. Никаже не го наричатъ безалкохолно вино. То е специално българско название.

Прочее, на тази шира, която трѣбва да бѣде запазена отъ ферментация, като-че твърде много надежди се възлагатъ.

Азъ смѣтамъ, че въ това отношение ние вървимъ по пѣтя на единъ оптимизъмъ, който не е оправданъ съ нищо, и се боя, че ще преживѣемъ разочарование и ще имаме, може би, скоро промѣни на тоя законопроектъ.

Имайте предъ видъ, г. г. народни представители, че гроздовият сокъ, безъ да е ферментиралъ, безъ въ него да сж се образували всичкитѣ ония вкусови вещества, които сж продуктъ на ферментацията, не е вкусенъ за пиене. Всѣки отъ васъ е опитвалъ ширата и знае, че тя е едно доста безвкусно питие, особено ако е свършено неферментирала. Друго е шира, която е станала вече рѣзлива и има отъ 2 до 4% алкохолъ — тя може съ удоволствие да се пие — но ако тая шира е свършено неферментирала, както се предвижда въ този законопроектъ и както се проповѣдва отъ противникитѣ на алкохола, отъ сторонникитѣ на сухия режимъ, тя представлява едно свършено безвкусно питие.

Съ този законопроектъ вие искате да накарате всички бозаджии, сладкари и други да държатъ такова питие. Азъ се съмнявамъ, че ще се намѣрятъ достатъчно консоматори на това питие, и се боя, че това задължение — да се държатъ известни количества, винаги разполагаеми отъ неферментиралъ гроздовъ сокъ, отъ безалкохолно вино, ще представлява едно затруднение за тия продавачи, ще бѣде причина за вѣчни конфликти съ съответнитѣ власти, които ще контролиратъ. Азъ се боя, че тия продавачи щатъ-не-щатъ ще бѣдатъ принудени да прибѣгватъ къмъ фалсификация на това питие, защото сигурно ще

дойде консоматоръ, който ще каже: „Дай ми една чаша“, и продавачътъ трѣбва да отвори шишето и да му налѣе една чаша, а какво ще прави остатъка? И какви ще бждатъ тия шишета — по 1 литъръ, по $\frac{1}{2}$ литъръ и по $\frac{1}{4}$ литъръ?

С. Таковъ (з): Има бутилки по половинъ литъръ.

Г. Каназирски (д. сг): Колкото по-малка е бутилката, толкова по-скѣпъ е продуктътъ, толкова на по-голямъ цена ще се продава той.

С. Таковъ (з): По-евтинъ ще бжде. Работимъ го!

Г. Каназирски (д. сг): Искамъ да обърна вниманието ви да обсъдите тоя въпросъ, за да не изпаднемъ въ нѣкои китайщини, да не издадемъ едни нареждания, които да не сме въ състояние да прокараме и следъ това да имаме твърде много затруднения.

Г. г. народни представители! Азъ съмъ билъ въ страни, където тая работа е уредена другояче. Не съмъ преживѣлъ сухия режимъ,...

Министъръ Д. Гичевъ: Тодоръ Бончевъ е отъ сухия режимъ! (Смѣхъ)

Г. Каназирски (д. сг): ... но съмъ билъ въ Англия, където следъ 12 часа презъ нощта ви взематъ бутилката съ спиртно питие отъ масата и ви носятъ безалкохолни пития. (Смѣхъ) Обаче тия безалкохолни пития, г. г. народни представители, сж много по-кусни отъ това, което у насъ имаме като шира. Може би, ония питиета иматъ за база въ известна степенъ и гроздовъ сокъ. Тѣ сигурно сж направени и съ нѣкои плодови сокове, съдържатъ въ себе си нарѣзани различни плодове, парфюмирани съ други плодове, малко сж газирани и затова се пиятъ съ удоволствие. Но нашето безалкохолно вино не е такова. Азъ не давамъ рецепти. Искамъ още да подчертая, че презъ кметуването ми въ Бургазъ, колкото пъти сме анализирали безалкохолни вина, сме ги намирали фалшифицирани съ салицилова киселина. Вѣрно е, че въ техниката за производството на тия вина още нѣма у насъ голѣмъ напредѣкъ. Азъ съмъ сигуренъ, че въ основата на бждещата техника за производство на тия пития ще стои пастеризирането или приготвяване чрезъ охлаждане на сгъстенъ сокъ отъ грозде. Извинете, че малко даскалски почнахъ и като-че-ли ви чета лекция.

Ж. Маджаровъ (з): Нищо, нали си професоръ по химия.

Г. Каназирски (д. сг): Като се подложи гроздовиятъ сокъ на изстудяване, на ниска температура, най-напредъ замръзва водата, и, като махнете водата, ще получите въ остатѣкъ сгъстенъ гроздовъ сокъ. По този начинъ, безъ да се развалятъ вкусовитѣ вещества, безъ да се разваля захарътъ, може, чрезъ една инсталация за силно замръзване на гроздовия сокъ и центрофугиране, да се отстрани водата като ледъ и да стане единъ много гъстъ гроздовъ сокъ, който може да стои отворенъ, защото голѣмото количество захаръ, което се намира въ него, вече действува консервирующе — нѣщо подобно, както се приготвяла въ кѣщи сладко отъ женитѣ, щомъ има повече отъ 40% захаръ.

Нѣкой отъ мнозинството: Повече отъ 60% захаръ.

С. Таковъ (з): Ако нѣма лимонтузу, ще захароса.

Г. Каназирски (д. сг): Но нѣма да ферментира.

С. Таковъ (з): Ще се развали.

Г. Каназирски (д. сг): Целта на обясненията, които давамъ, е да покажа, че този е най-добриятъ начинъ за приготвяване на гроздовия сокъ въ бждеще. Не се ли, обаче, съобразимъ съ това, тогава ще рискуваме съ този законопроектъ да прокараме нѣща, които не ще да могатъ да се приложатъ и всеки денъ ще имаме конфликти.

Въ точка 9 на чл. 4 се казва: „Етнологически специалитети“ — това сж специалитети за производство на вина, допустими отъ закона; по-нататѣкъ се казва: „и химикали, чието употреблѣние следъ предварително изследване е позволено отъ Министерството на земледѣлието и държавнитѣ имоти“ Защо е забравена Дирекцията на народното

здраве? Азъ въобще ще моля г. министра да има това нѣщо предъ видъ — на всѣка крачка трѣбва да се предвижда контролъ отъ страна на Дирекцията на народното здраве, или съ единъ общъ членъ трѣбва да се каже, че всичко, което ще се изследва, трѣбва да мине презъ стѣргата на Дирекцията на народното здраве.

Една малка бележка по чл. 10, споредъ който се забранява производството, вносътъ и продажбата на екстракти и есенции, предназначени изключително за фабриката и имитацията на вина. Азъ бихъ предложилъ сж съвременно да се каже: ако има такива въ страната да се деклариратъ, да се опишатъ и въ тримесеченъ срокъ да се изнесатъ, за да бждемъ на чисто и да нѣмаме по-нататѣкъ разпривии.

Останалата материя отъ тази глава на законопроекта, безъ съмнение, ще трѣбва да бжде разгледана въ комисията; тя не представлява интересъ за разглеждане на първо четене и затова ще премина веднага къмъ материята за ракиитѣ, като ви обърна внимание на чл. 30. Тамъ е казано: (Чете) „Всички ракии трѣбва да притежаватъ своя присищъ вкусъ и мирисъ и да не съдържатъ минерални киселини, денатуриранъ спиртъ, алуминиеви соли, есенции, вещества, усиливащи парливия имъ вкусъ, тежки метали и др. вредни за здравето вещества, освенъ следи отъ жѣлѣзо и медъ до 30 милиграма и цинкъ до 10 милиграма на литъръ“. На този цинкъ, г. г. народни представители, не му е мѣстото тукъ. Въ никое западно европейско законодателство нѣма цинкъ. Изглежда, че у насъ производителитѣ на ракия, особено търговцитѣ на ракия, сж настояли непременно да се допустне цинкъ, защото пренасяли ракията си съ цинкови варели и при това пренасяне се разтварятъ известни количества цинкъ въ ракията. За хатѣра на тия търговци, които си служатъ съ цинкови варели, азъ смѣтамъ, че по никой начинъ ние не трѣбва да разваляме реномето на нашитѣ ракии, защото преди да започнемъ да изнасяме вина, ние ще изнасяме ракии отъ грозде и отъ плодове, които се употребяватъ на Западъ за направа на ликьори. Следователно, съ това допускаме на цинка, което го нѣма въ никое законодателство, ние ще развалимъ качеството и реномето на нашитѣ ракии.

Съ втората алинея на чл. 30 се допуска едно химическо съединение, което сѣщо го нѣма въ никое законодателство въ свѣта. Казано е: „Тѣ могатъ да съдържатъ и метиловъ алкоолъ, максималнитѣ размѣри на който ще се опредѣлятъ отъ правилникъ“. Г. г. народни представители! Алкоолитѣ започватъ съ метиловия алкоолъ; следъ него идва етиловиятъ и т. н. Метиловиятъ алкоолъ се получава отъ дестилацията на дървото и се нарича още дървесенъ спиртъ. Той се употребява за правене лакове и други индустриални продукти. Обаче той е особено опасенъ за здравето: голѣмитѣ поражения на зрението, епилептичнитѣ припадѣци и т. н., които се констатираятъ като резултатъ отъ сухия режимъ въ Америка, се дължатъ на консомацията на метиловъ алкоолъ. Вѣрно е, че при нѣкои ферментации, особено при паталогическитѣ, болнитѣ ферментации може да се образува до $\frac{1}{2}\%$ метиловъ алкоолъ въ гроздовата каша. Обаче той е съ около 20—30 градуса по-лесно летливъ, т. е. дестилира при една много по-ниска температура, отколкото етиловиятъ, обикновениятъ алкоолъ. Следователно, когато искамъ да очистимъ продукта отъ този метиловъ алкоолъ, нѣма, освенъ да хвърлимъ първака на страна и при втора дестилация да се събере първакътъ, и пакъ да се тури на страна; по този начинъ ще се получи продуктъ, който нѣма да има никакви следи отъ метиловъ алкоолъ. Даже бихъ направилъ една концесия, въ практиката едни минималнейши следи отъ него може да се допустнатъ, защото най-после нѣма да се цени косямътъ на десетъ, но не бива въ единъ законъ, гласуванъ отъ Народното събрание, да се поставя, че въ българскитѣ ракии е допустимъ метиловъ алкоолъ, максималниятъ размѣр на който ще се опредѣли съ правилникъ, който правилникъ кжде ще го търсите, който не е така лесно достѣпенъ, както законътъ. Това нѣщо, казахъ, не се допуска абсолютно въ никое западно законодателство — и дума не става за него. Имайте предъ видъ, че хората превеждатъ всичкитѣ наши закони, азъ съмъ бивалъ въ контактъ, въ кореспонденция съ хора, които превеждатъ такива закони. Една Германия, една Франция сж постоянно въ течение на това, което се извършва въ законодателството у насъ и специално на законитѣ отъ този характеръ. Това е отъ особено значение за Германия, а сѣщо и за Франция, която въ даденъ моментъ може да купува голѣми количества спиртъ отъ овощия и вино — отъ ферментация на плодове — за производството на тѣхнитѣ коняци, ликьори и т. н. Може да си представите ужаса, който ще обхванѣ тѣзи хора, когато прочетатъ, че се до-

Луска метиловъ алкохолъ въ нашитѣ ракии. Азъ говоря като специалистъ и човѣкъ, който дълбоко съмъ проникналъ отъ съзнанието за лошия резултатъ и лошия отзвукъ, който може да има въ странство отъ тѣзи две думи. Азъ знаа, че тѣзи думи сж поставени подъ натиска на господата отъ винарското търговско съсловие и заради това по този случай си позволявамъ да обърна вниманието на г. министра на земледѣлието върху подобни попълнения, за да се взематъ съответнитѣ мѣрки.

Имаме следъ това голѣмата материя — коняци, ликьори, подсладени ракии и т. н., нѣща, които сж уредени много добре. Смѣтамъ, че частъ отъ тая материя би могла да мине въ правилници. Въ чл. 37 въ законопроекта се казва: „Яйчниятъ конякъ е алкохолно питее“ и пр. Моля ви се, кой отъ васъ е консомиралъ яйченъ конякъ? Азъ съмъ сигуренъ, че никой. Въ магазинитѣ си сѣдатъ жълтитѣ бутилки, но никой не ги купува. Щомъ е така, защо да се обременява законътъ съ споменаването на такъвъ единъ продуктъ? Като-че-ли той е единъ стандардизиранъ продуктъ: като-че всѣки отъ насъ пие всѣки день яйченъ конякъ. Нѣма такова нѣщо. Смѣтамъ, че това е едно недоглеждане.

Ще премина за единъ моментъ къмъ отдѣла за оцетитѣ, които, г. г. народни представители, отъ дълги години вече сж обектъ на контролъ отъ страна на Дирекцията на народното здраве. Тамъ имаме и началото на една слаба намѣса отъ страна на държавата въ производството. Сега действащитѣ закони постановяваха спиртовиятъ оцетъ да има 8% оцетна киселина, а естествениятъ оцетъ отъ вино — 4% оцетна киселина. Сега, въ законопроекта, се предвижда 6%. Това значи, че производителтъ-винарь не ще може да прави оцетъ. Защото при обикновения, примитивния начинъ за приготвяне на оцетъ, който се състои въ това, да се остави бѣчвата полуоткрита, за да се вкисне виното и отъ тая ферментация да се получи оцетъ, понеже ферментацията върви много бавно и презъ време на тая бавна ферментация известна частъ отъ алкохола излита, то не може да се получи оцетъ съ 6% оцетна киселина. Ако този продуктъ се яви на пазара, той ще бѣде конфискуванъ и ще попадне подъ ударитѣ на настоящия законъ. Напоследѣкъ се създадохъ 2—3 фабрики, които преработватъ развалени вина на оцетъ. Тѣзи фабрики работятъ по единъ по-модеренъ начинъ. Въобще процесътъ се състои въ това, че посредствомъ бактерин алкохолътъ въ виното се обръща на оцетна киселина, при действието на въздуха. Въ тѣзи фабрики цѣлата наука се състои въ това, че виното се поставя въ единъ интензивенъ контактъ съ въздуха — а това може да стане по единъ фабриченъ начинъ — и се получава 6-процентовъ оцетъ. Но понеже процесътъ е станалъ много бързо и при една по-висока температура, тоя оцетъ до известна степенъ изгубва нѣкои отъ своитѣ ароматични вещества; имаме единъ по-силенъ оцетъ, но по-малко ароматиченъ.

Председателстващъ Н. Захариевъ: Моля. Г. г. народни представители! Часътъ е 8.

Министъръ Д. Гичевъ: Ще моля да се продължи заседанието, докато свърши г. Каназирски.

Председателстващъ Н. Захариевъ: Които сж съгласни съ предложението на г. министра на земледѣлието — да продължимъ заседанието, докато свърши г. Каназирски, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Г. Каназирски (д. ср): Прочее, трѣбва да се запитаме, да дадемъ ли монополъ за произвеждане виненъ оцетъ на три фабрики въ България, които, като иматъ монополъ, сж въ състояние да диктуватъ ценитѣ и да взематъ на безценица всички проточени, болни вина, или же да оставимъ на производителя да си произвежда оцетъ, както е произвеждалъ досега? Защото има единъ малкъ занаятъ, който се нарича оцетарство. Сега наистина противницитѣ на това оцетарство казватъ: „Да, но това е производство на така наречения лигавъ оцетъ, който се прави отъ вино, събирано отъ чашитѣ въ кръчмитѣ — отъ лигитѣ на хората; събиратъ го въ една бѣчва и го оставятъ да се вкисне“. И това го има. Но въ голѣмитѣ производствени центрове, като Анхиало, Бургасъ, Станимака, Татаръ-Пазарджикъ, или Сухиндолъ, тамъ това не става, за тѣхъ това възражение нѣма значение. Може да има такъвъ оцетъ въ София, където има хиляда кръчми, но въ единъ обикновенъ малкъ центъръ даже ако такова нѣщо се случи, то ще бѣде въ малкъ размѣръ. Впрочемъ, толкова евтини сж тамъ тия продукти,

щото малко хора ще отидатъ да си играятъ да събиратъ, каквото остане въ чашата. Па и какво ли ще остане? Всички си допиватъ чашитѣ. Но даже да съществува тази възможностъ, не бива да дадемъ монополъ на три фабрики да произвеждатъ виненъ оцетъ, защото по този начинъ ние рискуваме да унищожимъ единъ занаятъ. При всичко че азъ, като химикъ, бихъ погледналъ по-симпатично на едно голѣмо производство, но заявявамъ ви, че при днешното положение на нашето лозарство, което е на пътъ да се модернизира, за случая съмъ повече наклоненъ да оставя на самитѣ производители на вина, тѣ да си произвеждатъ и оцетъ. Нека процентътъ остане 4. Ако при туй положение тѣзи, които произвеждатъ фабриченъ оцетъ, иматъ смѣтка да взематъ развалени вина и да ги преработватъ на оцетъ, тѣ пакъ ще ги взематъ. Но, нека не имъ даваме чрезъ този процентъ единъ монополъ за покупка на всички болни вина.

Въ законопроекта има една глава II, г. г. народни представители — „Деклариране и етикетирание“. Не мога, освенъ да изкажа моето дълбоко задоволство, че най-после тази материя попада на мѣстото, където трѣбва да бѣде и където си е, защото излиза отъ онова неестествено мѣсто, където се намираше, т. е. въ разпореденията на Дирекцията на народното здраве. Не искамъ да кажа, че тая последната е вършила нѣщо лошо, но работата е тамъ, че има една дисхармония, когато видимъ принудена Дирекцията на народното здраве, която се грижи за здравето на народа, да се занимава — поради обстоятелството, че никой не се е загрижилъ — и съ материалнитѣ интереси на консоматоритѣ. Чрезъ декларирането и етикетирането се защитава безъ съмнение интереситѣ на производителитѣ. Днесъ като купя едно шише вино „Шевка“ — искамъ то да бѣде именно „Шевка“, а не друго вино. Чрезъ етикетирането ще бѣде запазенъ и моятъ интересъ, ще бѣде сжщо запазенъ и интересътъ на производителя — ще бѣде запазенъ отъ една нелоялна конкуренция. На тази материя, г. г. народни представители, недостатъчно е обръщано внимание досега. Досега Дирекцията на народното здраве, отъ нѣмай-къде, поради обстоятелството, че чрезъ нейнитѣ органи се извършва контролтъ за здравословността на продуктитѣ, се бѣше нагърбила да защитава и интереса на производителя, и интереса на консоматора отъ неправилно деклариране. Това не е една материя отъ малко значение и азъ се надѣвамъ, че това начало, което е сложено тукъ, ще бѣде бърже разпространено и върху други сродни материи, като чрезъ специални закони бѣдатъ обхванати почти всички или по-голѣмата частъ отъ продуктитѣ, които се поддаватъ на единъ такъвъ контролъ и на едно такова деклариране. Защото не е безразлично, г. г. народни представители, дали ще платите 70 л., за да купите едно кило дървено масло, което ви е декларирано като гръцки зехтинъ, а въ сжщностъ ще консомирате едно кило слънчогледово масло, което струва само 12—14 л. и е боядисано малко и ви го продаватъ като гръцко дървено масло. Или пъкъ ще се турятъ на слънчогледовото масло само 100 грама отъ едно долнокачествено гръцко масло, което има силна миризма и ще сте съ убеждението, че консомирате оня продуктъ, за който сте платили. Тукъ има единъ моралъ, а сжщо и една широка закрила на интереситѣ на производителитѣ. Този примѣръ не е много сполучливъ, защото би могло да се говори обратното — че чрезъ гръцкото дървено масло нашитѣ замлѣдѣщи ще могатъ да продаватъ нашето слънчогледово масло по-скѣпо. Това не може, обаче, да бѣде целъ на едно законодателство. Имаме пѣлъ редъ други продукти, особено маслата отъ млѣко. Вѣрно е, че тази материя е още въ самото начало на своето разработване. Ние имаме малко масла, които сж доброкачествени, но въ всѣки случай имаме широка фалшификация на масла съ маргаринъ, съ растителни масла, които идатъ отъ странство. Съ това явно се увреждатъ интереситѣ на производителитѣ, независимо отъ тия на консоматоритѣ. Не остава, освенъ да пожелаемъ въ това направление да видимъ по-скоро законопроекти, които да уредятъ тази материя.

Особено важна е, г. г. народни представители, глава III отъ законопроекта, която третира въпроса за преценкитѣ и нормитѣ. Тукъ бихъ казалъ, че имаме единъ отъ най-мъжнитѣ отдѣли на настоящия законопроектъ. Защото, за да можемъ да кажемъ какво представлява нашето вино, за да можемъ чрезъ химически анализи да контролираме доколко поставенитѣ подъ контролъ продукти сж естествени или фалшифицирани, трѣбва да имаме единъ огроменъ наблюдателенъ материалъ и единъ голѣмъ брой химически анализи, направени въ продължение на редъ години, направени при различни условия, при различни реколти, при различни климатически условия на зрѣне на

гроздето, взети от различни райони. Върно е, че от изпитателната станция в Пилвент сж направени доста голѣми брой химически анализи — мисля, от колегата г. Чакъровъ. Споредъ мене, тѣ още сж недостатъчни. Особено сж недостатъчни като се има предъ видъ, че законопроектътъ цели да установи типове. Ние имаме доста анализи на сунгуларско вино. Утре производителитѣ ще искатъ да деклариратъ виното си, като сунгуларско, ще сложатъ етикети на бѣжитѣ и т. н. Обаче кое е сунгуларско вино и какво е сунгуларско вино, кои сж неговитѣ характерни белези, какъвъ му е екстрактътъ, какви му сж другитѣ константи и т. н. — всичко това ние не знаемъ. И утре, поради липсата на тѣзи данни ние можемъ — ако речемъ да приложимъ закона и въ тази му частъ, по отношение на типове вина — да се натъкнемъ на голѣми мъчнотии. Защото контролнитѣ органи нѣма да бждатъ въ състояние да кажатъ съ сигурностъ: „Да, това е сунгуларско вино, а това което, г-не, ти ми декларирашъ, че е сунгуларско вино, то не е сунгуларско, то е друго вино; следователно, ти подлежишъ на глоба, конфискуваме ти стоката“, и т. н. А виното може да бжде въ същностъ сунгуларско. Така е и съ карамусалското вино и съ вината „Шефка“ и т. н.

Следователно, виждаме, че въ това отношение, преди да се приложи въ пълнитъ му размѣръ законътъ, ще трѣбва да се извърши една широка подготвителна работа. Тя може да бѣже спешно извършена, та да имаме псене за следващитѣ две-три години доста материали и отъ тѣхъ да се ръководимъ при преценкитѣ и нормитѣ, като не преставаме съ тая работа, защото тя почти никога не се свършва. На Западъ тя не се свършва, тя постоянно върви. Защото наредъ съ всичко се мѣнятъ и производственитѣ методи, защото, ако днесъ сунгуларскитѣ вина — пакъ се връщаме на тѣхъ — които сж приготвени при днешнитѣ по-примитивни методи, иматъ едни химически и физически константи, следъ 10 години, когато нашето лозарство напредне, сунгуларскитѣ вина, произведени по единъ по-модеренъ начинъ, ще иматъ други константи; тѣ нѣма да приличатъ на тия, които сж произведени къмъ 1932 г. — ще бждатъ други.

Исползувамъ случая да подчертая, какво голѣмо значение иматъ за насъ онѣзи институти, които ще трѣбва да се натоварятъ съ установяване на нормитѣ и — както ще видимъ по-долу — съ извършването на контрола. Тукъ трѣбва персоналъ, който да бжде подготвенъ. Азъ твърдя, че ние имаме вече доста химици, подготвени общо за анализи, но ние нѣмаме достатъчно химици, подготвени за анализи на вина. Въ една ваканция, обаче, тѣ биха могли да бждатъ подготвени при специалната лаборатория, при опитната станция въ Пилвентъ.

Нормитѣ, г-да, сж числа, които не сж точно определени, а представляватъ две граници. За примѣръ мога да кажа, че сунгуларското вино има между 10 и 12 градуса алкохолъ, между едн и едн-колко-си процента пепелъ на сухия остатѣкъ или на екстракта и едн и едн-колко-си процента екстрактъ. Тия норми служатъ за извършване на това, което се нарича контролъ. Контролата, както е предвидена въ закона, ще бжде химическа; тя ще бжде етиологическа; ще се извършва отъ специалисти винари, ще бжде извършена най-после вътроятно и отъ органи на Министерството на земледѣлието и то що се отнася до контролата на самия производственъ процесъ.

Имайки предъ видъ, че сега съ този законъ ще трѣбва да се произведе контрола отъ съответнитѣ органи, трѣбва да се предположи, че химическитѣ лаборатории, които се намиратъ въ страната ни, ще бждатъ на първо време претрупани съ голѣми брой анализи. Това нѣщо трѣбва добре да се обсъди, особено въ комисията, като се установи съ какъвъ брой химически лаборатории разполагаме. У насъ даже нѣма по една химическа лаборатория въ всѣки окръженъ градъ. Доколкото си ги припомнямъ, такива има въ Южна България, въ Бургазъ, Пловдивъ, Стара-Загора и София, а въ Северна България, въ Варна, Русе, Пилвентъ и Видинъ. Може да има и още 2-3. Но въ тѣхъ има по единъ, най-много по двама химика, и тѣзи хора, особено следъ новия законъ за народното здраве, който обръща голѣмо внимание върху контрола на продуктитѣ хранителни, питейни и отъ първа необходимостъ, сж извънредно много претрупани съ работа. Тѣ въобще не могатъ да си вдигнатъ главата отъ работа и сега ние ще имъ пратимъ за контрола проби отъ всички вина и оцети, защото, безъ съмнение, първата работа ще бжде да видимъ, въ какво положение е днесъ пазарътъ.

Правите ли, г. г. народни представители, смѣтка за това, какво ще стане? Азъ предлагамъ, че нашитѣ химически

лаборатории ще се претрупатъ съ цѣли купини сандѣци, които ще съдържатъ проби. Нѣкои отъ тѣзи проби ще се вкиснатъ, ще ферментиратъ, ще изпрѣжатъ и ще избухнатъ. Тѣзи господа, даже следъ 6 месеца, нѣма да могатъ да отворятъ всички сандѣци. Презъ туй време бѣжитѣ ще стоятъ запечатани, складоветѣ ще стоятъ запечатани и цѣлата търговия съ тѣзи продукти ще бжде спрѣна.

Ето защо, когато ще се обсъжда начинътъ, по който ще се прилага законътъ, нека се има особено предъ видъ, че не разполагаме съ голѣми подготвени персоналъ. Такъвъ, обаче, бърже може да бжде подготвенъ и да се увеличи числото му. Нашиятъ Университетъ е далъ вече доста голѣми брой химици. Нѣкои отъ тѣхъ даже викаме да стоятъ безъ работа, има ги и въ гимназии, и т. н. Доста отъ тѣхъ могатъ да бждатъ привлѣчени въ тази работа, та чрезъ удвояване или утрояване на персонала — тѣзи хора не сж и нѣкакъ особено скѣпо платени — ще може да се увеличатъ въобще, бихъ рекълъ, пропускателната способностъ на лабораториитѣ, за да не стане задрѣстване въ тѣхъ.

Същевременно, понеже непременно ще се прибѣгне къмъ тѣзи лаборатории — друга възможностъ нѣма — трѣбва да се има предъ видъ, че въ голѣмата си частъ тѣ сж градски лаборатории, въ нѣкои случаи работятъ и за града, и за окръга, и иматъ предостатъчно работа и сега. Тѣ сж почти безъ пари, а сѣщо сж останали и безъ материали, защото отъ две години сме ги натоварили съ работата на окръжитѣ по закона за народното здраве. Тамъ тѣ си изхарчиха материалитѣ, и понеже окръжитѣ сж въ бедствено положение, не имъ възстановяватъ материалитѣ. Рисуваме, прочее, да ги дооберемъ окончателно, или даже, като имъ пратимъ проби за анализъ, да получимъ отговоръ, че нѣма въ какво да ги анализиратъ.

Та нека се обърне внимание и на тази страна на въпроса, защото наистина това сж детайли, но въ същностъ отъ тѣхъ зависи цѣлото приложение на закона и добритѣ успѣхъ, който, увѣренъ съмъ, се желае отъ всички.

Особено впечатление ми правятъ разпоредбитѣ за сроковетѣ, предвидени за изследване, за контролни анализи, за подаване на заявления, за получаване на отговоръ, за налагане на глоби и т. н. Нѣма да се спирамъ на тѣзи въпроси, понеже времето е напреднало и не желая да отнемамъ повече време на народнитѣ представители. Смѣтамъ, че тѣзи работи ще могатъ да се обсъдятъ въ комисията, а сѣщо и при приемането на законопроекта на второ четене.

Въ всѣки случай тази материя е извънредно деликатна и нека тѣзи, които ще промишляватъ върху нея, да не си мислятъ, че може да върви по медъ и масло. Казано е, напр., че министърътъ трѣбва да назначи комисия въ тридневенъ срокъ. Много често въ три дена заявлението не може да стигне до министъра, защото се движи по бавния редъ въ канцелариитѣ, отъ входящия дневникъ до чиновника, който трѣбва да го докладва и пр.; или пакъ когато работата бжде готова за докладъ, ще се случи министърътъ да го нѣма или да има друга бърза работа, а въ туй време продуктитѣ се вкисватъ и ферментиратъ. Сега наистина въ законопроекта се предвижда единъ новъ принципъ: заплащане. До сега такова нѣщо нѣмаше, а имаше едно съвършено варварско третиране на гражданитѣ: шомъ е запечатана бѣчва съ вино, смѣта се, че виното е фалшиво; следъ 6 месеца се окаже, че не е фалшиво, но въ това време виното се развалило, а държавата не плаща нищо!

Сега се въвежда нова система: за такъвъ видъ щети, нанесени на държателя на стоката, когато се установи че тя не е фалифицирана и че има повреда, приема се, че ще може да се заплати обезщетение за нанесената щета. Но понеже изобщо ние сме много изобретателни, когато е въпросъ да заобикаляме закона, нека по-добре обмислимъ и това нововъведение, за да не би да се отвори тукъ нѣкой врата. Нѣкой бактисалъ отъ стоката си, защото е непродаваема или пакъ подлежи на развала, и току виждъ намѣрилъ нѣкой контроленъ органъ, който да я запечата и следъ това, като се отпечати, да се констатира, че тя е развалена и държавата да плаща. Нека се има това предъ видъ. Азъ съмъ ималъ много работа съ такива артисти и затуй съмъ малко песимистъ.

Най-после идвамъ до наказателнитѣ разпоредби. Въ общи черти азъ ги одобрявамъ, като искамъ най-напредъ да се подчертае принципътъ, че грѣшкитѣ или престѣпленията могатъ да бждатъ и волни, и неволни. Ако бжде развалено вино поради недостатъчно компетентно манипулиране, това не е грѣхъ и не бива да се налага на та-

къвъ единъ човѣкъ тежко наказание. После, ние сме единъ народъ, който е наученъ да фалшифицира отъ вѣкове. Азъ съмъ се занимавалъ и съ историята на фалшификацията. Фалшификация е имало още въ древнитѣ времена.

С. Таковъ (з): Въ Кана Галилейска.

Г. Каназирски (д. сг): Въ срѣднитѣ вѣкове на фалшификаторитѣ сѣ били налагани най-тежки наказания, били сѣ прилагани инквизиторски и ужаснейши методи за наказание при фалшифициране. Това е било особено силно развито по времето следъ откриването на заложанскитѣ страни, когато се появяватъ разнитѣ подправки — черенъ пиперъ, ени бахаръ, канела и т. н. Тѣзи подправки сѣ били особено ценни и сѣ служили даже и като размѣнна монета: съ толкова броя зърна черенъ пиперъ е могло да се купи това и това. Въ тѣзи именно времена е имало една ужаснейша фалшификация съ най-разнообразни продукти. Всички тия фалшификации сѣ вървѣли по цѣлия свѣтъ.

И ние не сме били запазени отъ тѣхъ. Ние сме единъ народъ, който намира подправянето за естествено, който смѣта, че това подправяне не е фалшификация, а че чрезъ него ще направи стоката си по-хубава, като сложи въ нея нѣкои работи. Днесъ, да се отиде съ единъ драконовски законъ да учимъ нашия народъ наведнѣжъ на акълъ, е малко мъчна работа. И заради туй азъ бихъ предложилъ да има една по-широка градация въ налагането на наказанията. Да се вземе предъ видъ кога е направена фалшификацията: за първи пѣтъ — такова наказание, за втори пѣтъ, за трети пѣтъ, даже за четвърти, пети, шести пѣтъ — да се върви постепенно. Не бива на единъ, който за пръвъ пѣтъ се хваща въ фалшификация, да му се налага много тежко наказание. После, споредъ менъ, трѣбва да има и срокове. Напр., ако единъ е направилъ фалшификация днесъ за пръвъ пѣтъ и ако той направи такава следъ три години, да се смѣта, че има давностъ и че я прави пакъ за пръвъ пѣтъ. Нека има една мекота въ прила-

гането на санкциитѣ, за да може да имаме по-добри резултати.

Съ това, г. г. народни представители, привършвамъ своитѣ бележки, като си запазвамъ правото, при разглеждането на законопроекта въ детайли при второто четене, да взема пакъ думата. Общо, азъ намирамъ законопроекта напълно навремененъ, отъ голѣмо значение за нашето народно стопанство и, както азъ, така и моитѣ другари, ще гласуваме за него. (Ръжкоплѣскания отъ сговориститѣ и отъ мнозинството)

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Ще вдигнемъ заседанието. За утрешното заседание предлагамъ следния дневенъ редъ:

Първо четене законопроектитѣ:

1. За вината, спиртнитѣ напитки и оцета. (Продължение разискванията)
2. За разрешаване на Котленската градска община да сключи заемъ.

Второ четене законопроектитѣ:

3. За продължаване на даденитѣ срокове за връщане на временно внесениѣ чулчета (харари) за амбалиране на тютюни и торби, за амбалиране на захаръ и руди.
4. За контролъ на гроздето, овоцията и зеленчуцитѣ предвидени за износъ.
5. За измѣнение т. т. 11 и 13 на чл. чл. 88 и 67 отъ законъ за градскитѣ и селски общини.
6. Докладъ на прошетарната комисия.
7. Докладъ на комисията по провѣрка на изборитѣ.

Който приематъ този дневенъ редъ, моля, да вдигнатъ ръжка. Мнозинство, Събранието приема.

Утре заседанието ще почне въ 4 часа следъ обѣдъ.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 20 ч. и 25 м.)

Подпредседателъ: **Н. ЗАХАРИЕВЪ**

Секретаръ: **Т. ХР. МЕЧКАРСКИ**

Началникъ на Стенографското отдѣление: **Д. АНТОНОВ**